

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Divi Bambergenses S. Henricvs Imperator S. Kvnegvndis
Imperatrix S. Otho Episcopvs**

Gretser, Jacob

Ingolstadii, 1611

[Liber Secundus.]

urn:nbn:de:hbz:466:1-41527

* Ita Cod. M. S.

**TABVLA TITVLO-
RVM LIBRI SECVNDI IN VI-
TAM ET PEREGRINATIONEM
S. OTTONIS.**

- CAP. I.** De situ & moribus hominum Pomeranica Prouincia.
II. De Bolezlao Duce Polonia, & ex quibus causis pradi-
 catio illius gentis orta sit?
III. De actibus & bellis Bolezlai Ducis.
IV. Quomodo Bolezlau per ductorem militia sua Petrum
 Ruthenos capto rege circumuenerit.
V. Quomodo Dux Bolezlau Pomeranos expugnauerit.
VI. Quomodo expugnatos ad Christianismum coegerit,
 & Ostonem Episcopum Euangelistam & Pradica-
 torem eis acquisiuerit.
VII. Quam prouum se Otto beatissimus ad hoc opus ex-
 hibuerit.
VIII. Quo tempore, qua via illuc properauerit?
IX. Quid auxiliij, quid presidij habuerit in Duce Po-
 lonia?
X. De horrore & difficultate via transita Polonia.
XI. De occurso Pomeranici Ducis & metu Clericorum.
XII. De primitiis operum eius transito fluuio, qui limes est
 Pomeranorum.
XIII. Quomodo susceptus sit apud Pirissam ciuitatem Du-
 cu, & quid ibi fecerit?
XIV. De

- XIV. De inceptioe sermonis in eodem loco.
- XV. De forma & disciplina baptizandi.
- XVI. Quantum temporis fuerit in eodem loco.
- XVII. De sermone, quem habuit ad primitiuam suam Ecclesiam cum ab ea discederet in eodem loco.
- XVIII. De progressu eius in Caminam ciuitatem, ubi erat uxor Ducis, & de bonitate ac fide ipsius matrona.
- XIX. De multitudine baptizandorum, & de instantia & labore baptistarum.
- XX. De gaudio Ducis superuenientis, & ipsius deuotione.
- XXI. De Duce abdicante viginti quatuor concubinas suas.
- XXII. De improbitate cuiusdam matrisfamilias in die Dominica metentem agrum suum apud Caminam.
- XXIII. De profectioe ipsius cum tremore Iulinam, & quomodo illic vapulauerint omnes.
- XXIV. Quomodo post vapulationem prudentiores de rebus fidei consilium habuerint cum Episcopo.
- XXV. Quomodo infecto negotio dimissa Iulina, Stetinam nauigauerit, & de contradictione, quam ibi sustinuit.
- XXVI. Quomodo post longa tadia Verbum pradicacionis a duobus pueris ceptum & promotum sit interim, dum legati mittuntur ad Duce[m] Polonia propter contradictionem ciuitatis.
- XXVII. De matre ipsorum puerorum.
- XXIII. Quomodo pueri pueros attraxerint, & de patre qui domo aberat.
- XXIX. De reditu nuntiorum a Duce Polonia & scriptis eius, super tributi alleuatione.
- XXX. De destructione sanorum & simulacrorum.
- XXXI. De quatuor Continis, & de cultura vnius, qua dignior erat, & de incisione quercus.
- f 2 XXXII. De

- XXXII. De prophetante caballo & hastis.
 XXXIII. De profectu Ecclesie post abdicationem simulacrorum, & de morte improbi sacerdotis.
 XXXIV. De quastione mota super morte sacerdotis.
 XXXV. De letitia & splendore candidatorum, ac de profectorum.
 XXXVI. De exploratione Iulensium & conuersione ipsorum.
 XXXVII. De conuersione Dodona ciuitatis.
 XXXVIII. De conuersione Coloberge ciuitatis.
 XXXIX. De termino Euangely factio in Belgrada ciuitate, & de reuisione ciuitatum baptizatarum, antequam exiret de terra.
 XL. De descriptione moru gentis & de reditu Episcopi.
 XLI. De inopinato incendio in ciuitate Babebergensi exorto.
 XLII. De Iulensibus, qui post reditum ad suos ciues baptizati sunt.
 XLIII. De legatione Babebergensium ad S. Ottonem ad reditum cohortantium.
 XLIV. De Vvignando Tarisensis Cœnobij Abbate.
 XLV. De reditu S. Ottonis ad sedem suam.

tate se attingentes fines respicit Vngariæ & Moraviæ : dein Poloniam spaciola contiguitate vsque ad confinia Leusticiæ & Saxonici se habet attingendo extendentem.

*Quales olim
Pomerani.*

Gens ista terra marique bellare perita, spoliis, & raptu vivere consueta, naturali quadam feritate semper erat indomita, & à cultu & fide Christiana penitus aliena. Terra verò ipsa piscium & ferarum copiosam incolis præbet abundantiam, omnigenumque frumentorum ac leguminum siue seminum fertilissima est; nulla mellis feracior; nulla pascuis & gramine fecundior. Vinum autem nec habent nec quærunt, sed melleis poculis ex ceruisia accuratissime confecta vina superant Falernica. Sed de his aliâs.

*Fertilitas Po-
merania.
Vino caret.*

Nunc autem est expediendum, quod multis admirationi est, quare videlicet hi homines tam procul ab Orientali Francia, & Babebergensi Ecclesia, imò à toto Orbe pænè diuisi, non alium quemque de vicinioribus regnis vel Ecclesiis Baptistam, & prædicatorem, quam Babebergensem Episcopum habere potuerint. Sed hic fructus ad incrementum beatitudinis eius à Deo illi donatus est.

Psal. 117.

Tieno. *A Domino, inquit, factum est illud, & est mirabile in oculis nostris. Vnde, quo nam id ordine factum sit, nos audire delectat. At ille; à re, inquit, paululum digrediendum est, ut concurrentium causarum, & euentus & ordinem possim digerere.*

*De Boleslao Duce Polonia, & ex quibus
causis prædicatio illius gentis
orta sit.*

CAPVT SECVNDVM.

Sefridus.

*In edit. Canisti-
ana inchoatur
hic cap. 1. lib. 2.
Vbi, qua Andro-
as Sefrido as-
tribuit omnia
reperiet.*

Empore, quo Dominus meus Babebergensem regebat Ecclesiam, Boleslaus vir strenuus & prudens, & ingenue atque auitæ nobilitatis decore illustris, ducatum Poloniæ administrabat: qui dum

dum se gnaviter & prouidè gereret, omnes terre suæ terminos sub prædecessoribus suis hostium violentia inualos & perturbatos, castra vrbesque à sua potestate alienatas manu robusta recuperare præualuit. Cumque bellicos actus suos felici exitu sæpe prosperari videret, ergà Deum quidem, à quo sibi sciebat præstari victoriam, humilior, atque deuotior; ergà hostes verò ereditior atque animosior factus, mutua vice terminos eorum ferro & igne attentare, prædasque & manubias frequenter abstrahere & personas captiuare solebat, quousque assiduis cladibus ac terrore confracti, multis obsequiis, & donorum impensis animum eius delinirent, datisque & acceptis dextris, fœdera pacis firmissimè pangerent, & pacem recipere.

*Stenmittel Bo-
lezlai, Ducis
Polonia: de quo
lege Maximus
Cromerus lib.
5. Rerum Pole-
nicarum.*

De actibus & bellis Bolezlai Ducis.

CAPVT TERTIVM.

Rant autem, cum quibus diuisim, diuersis temporibus, certamen habebat ex parte vna Polonia; * Bohemiar, Morauiar, Vngariar: ex alia Rutheni, gens crudelis & aspera, qui Flauorum, Prussorum & Pomeranorum freti auxiliis, acrius, diutiusque illi resisterunt, sed frustra, quia tandem superati ab eo & contriti, post multas ciades, pacem ab eo postulare cum Rege suo decreuerunt. At ille, vt erat bellis ac laboribus semper infractus, non continuò de pace acquiescere voluit, nisi prius aliqua memorabili honorificentia satisfactionem accepisset.

03030

Quo-

*Quomodo Boleslaus per Ductorem militia
sua Petrum Ruthenos capto Rege
circumuenerit.*

CAPVT QVARTVM.

R

Ex verò, & omnes Principes Ruthenorum, sine amicitia & pacè Ducis non se quietos fore perpendentes, viam inueniendæ mutæ pacis & gratiæ, illius prudentiæ ac fidei committendam præsumpserunt. Ille verò hanc honestissimam ratus viam statuendæ atque firmandæ pacis, filiam ipsius Regis petiuit & accepit uxorem; videlicet, vt hoc affinitatis commercio tam Principes ipsi, quàm subditi, & terræ vtriusque populi pacem ad inuicem haberent perpetuam, atque in necessitatibus & opportunitatibus suis mutuò sibi contra hostes præsidio forent, atque auxilia portarent. Colebant ergò se mutuis beneficiis socer & gener, magnificatusque est Boleslaus & confortatus, ac prosperatus vndique, nec vlla ei erat contradictio, vniuersis potestatis suæ terminis hoste nullo turbatis.

Verùm ea perfunctoria & breuis erat tranquillitas. Nam post annos paucos Ruthenissa, vxor Boleslai, moritur, vnum tantum ei filium relinquens: vnde, quasi rupto vinculo, quo tota inter generum & locerum constabat amicitia, dudum consopita bella paulatim recrudescunt. Boleslaus igitur feritate gentis permotus cum suis consilium habuit, quo nam modo rediuiua mala hæc propulsare potuisset. Habebat autem Petrum quendam militiæ Ductorem virum acris ingenij & fortem robore, de quo dubium, vtrum in armis, an in consiliis maior fuerit: qui erat Præfectus à Duce super viros bellatores. Hic adscitus consilio; *si suū tantum, inquit, Rutheni viribus dimicarent, illos à nobis conterere difficile non esset. Sed, habent Flauros, habent Prussos, habent etiam Pomeranos, gentem idololatram, inuisam, ac nimis indomitam: quos omnes simul in arma prouocati.*

*Boleslaus com-
muni sibi sum-
gò filiam Regis
& Ruthenorum.*

*Moritur vxor
Boleslai.
Recrudescunt
bella inter Po-
lonos & Ru-
thenos.*

*Consilium Pe-
tri Ducis.*

care, quàm durum sit, in experti non sumus, quamvis antè de his triumphos habuerimus. Quæcirca meo animo consilium incidit Ruthenos arte melius superari. Et ne quis impossibile hoc æstimet, ecce vadam ad illos, & incruentam nobis de Tyranno victoriam reportabo, Deo mihi prestante ingenium.

Mirificum strategema.

Sed quid multis? Placuit Duci & Principibus, experiri, si effectum habere verba Petri queant: assumptisque viris quasi triginta robustissimis, ficta necessitate, Petrus ad regem transfugit Ruthenorum, cumque arte sermonis circumuentum, quod malè de Duce sentiret, æstimare fecit. Et Rex, eò quòd fidem haberet homini, quem etiam prudètem sensit, ad multa negotia sua eius familiaritate vsus est, sperans, quòd tandem per eum de Polonia tota posset triumphare. At Petro aliud mentis erat. Nam cum die quadam fictus transfuga, ipsiusque socij cum Rege in saltu nemorum venandi gratia vagarentur, Rex nihil mali suspicatus, occasione ferarum longius à mœnibus abscesserat, elongatisque alijs, Petrus cum suis circa illum remanserat. Qua fretus opportunitate, capto Rege, incruentam, vt pollicitus erat, de Ruthenis victoriam Domino suo Duci reportauit: mirumque dictu, effera gens illa, hoc facto ita edomita est, vt nunquam postea, viuentè Duce, ne quidem de bello cogitaret. Nam pro ereptione sui, Tyrannus, quidquid maiorum suorum studio ac solertia in thesauris collectum habere poterat, dare coactus est: aurum & argentum, & quæcunque preciosa in vasis & vestibus, & varijs opum speciebus; quadrigis & camelis in Poloniam apportantibus, ita vt Ruthenia tota insolita paupertate contabesceret. Deinde vbi fœdera mansuræ pacis iureiurando tam Rex quàm optimates Ruthenorum solidauerant; etiam hoc polliceri fide firmissima rogati sunt, ne Pomeranis vltra forent auxilio. Contra illos enim totis viribus Dux manum leuare cogitauit.

Fictum transfugium.

Petrus capit Regem Ruthenorum.

g Quomodo

Quomodo Dux Boleslaus Pomeranos
expugnauerit.

CAPVT QVINTVM.

Sesidus.

*Dux Boleslaus
contra Pome-
ranos arma
mouet.*

*Victoria Boles-
lai de Pomerania
relata.*

*Edit. Canis.
Badum sed leg.
Naclum. Vide
Cromerum
lib. 5.*

*Numerus ca-
sorum & ca-
ptiuorum.*

H Is omnibus ergò ipsis ad votum compositis, Pomeraniam insultibus crebris concutere, vastare ac populari cœpit. Et quia paganismo tenebantur, Dux eos aut penitus elidere, aut ferro ad fidem Christianismi conatus est impellere. At illi suis sibi viribus, eò quòd ciuitates & castra, naturâ & arte firma in introitu terræ haberent quamplurima, se inexpugnabiles fore, arbitrati sunt, omnemque substantiam suam in Urbibus collocantes, armorum præsidia præparare moliantur. Sed quia Deo placuit aliquos ex eis contere, vt cæteros ad fidem conuerteret, ingenium & vires contra eos Boleslao ministravit, ita vt multis & magnis cladibus eos frequenter afficeret. Nam & ciuitatem Stetinensem, quæ stagno & aquis vndique cincta omni hosti inaccessibilis putabatur, quæ etiam totius Pomeraniæ Metropolis fuit, hiemali tempore strictam per glaciem non sine periculo exercitû ducens inopinata clade percussit. * Naclam quoque ciuitatem munitam & fortem valdè fregit & succendit, & omnem regionem eius igne & ferro vastauit, adeò vt ruinas & adustiones & acruos cadauerum interfectorum incolæ nobis per diuersa loca monstrarent per annos tres, ac si de strage recenti.

Tam grauisimè autem in illarum ciuitatum expugnatione subacti sunt, vt quos neci & captiuitati Dux superesse passus est, cum suo Principe Christianos se atque tributarios fore, quòd iurare licuit, pro lucro ingenti ducerent. Ferunt autem, quòd octo & decem millibus virorum pugnatorum neci traditis octo millia cum vxoribus, & paruulis ad terram suam captiuos abduxit, & in periculosis Marchiarum locis in Urbibus, & castris eos collocans, quòd terræ suæ præsidio forent, & cum hostibus suis, gentibus scilicet externis, bella gererent, indixit,

indixit, hoc addito, vt abdicatis idolis, Christianæ se religioni per omnia conformarent.

Sed cum reliquos de gente perfida, quos in terra propria tributarios dimiserat, Dux, fidei Christianæ apponere curaret, omnes Episcopos terræ suæ conueniens, nullum persuadere potuit, vt illò ire, atq; in tenebris & vmbra mortis sedentibus lumen vitæ velleret ostendere, singulis suas excusationes prætendentibus, sicq; per triennium dilata est prædicatio, Duce ipso satis ægrè ferente dilationem.

Stadium Boleslaus introducendi in Pomeraniam Christianismum.

Quomodo expugnatos ad Christianismum coëgerit, & Ottonem Episcopum Evangelistam & Prædicatorem eis acquisserit.

CAPVT SEXTVM.

Bandem instinctu * admonitionis diuino ad hoc opus Ottonem Babebergensem Episcopum, cuius tunc fama latè in regnis effloruit, eò quòd & hunc in adolescètia eius Patri suo, Capellani more, obsequentem, notum & charum habuerit, inuitare decreuit, opportunum fore autumans cum tali viro & antiquas renouare amicitias, & tam sancti operis gratiam illius iniungere sanctirati.

*Sessidm. * admonitio. Boleslaus S. Ottonem in Pomeraniam inuissat.*

Mittens ergò legatos & munera scripsit ei literas secundum verba hæc: Domino suo & Patri amantissimo Ottoni Venerabili Episcopo, Boleslaus Dux Polonorum filialis obsequij humilem deuotionem. Quia in diebus iuuentutis tue ad Patrem meum decentissima te honestate conuersatum memini, & nunc quoq; Dominus tecum est firmans te, & benedicens tibi in omnibus vitis tuis, si tua non displicet dignitati veteres tecum renouare animo sedit amicitias, tuoq; consilio simul & auxilio vri ad Dei gloriam promouendam, ipsius gratia coadiuuante. Nosti enim, vt arbitror, quomodo Pomeranorum cruda barbaries, non mea quidem, sed Dei

Litera Ducis Polonia ad S. Ottonem.

virtute humiliata, sociari Ecclesie per baptismi lauacrum, seq̄ admitti petiuit. Sed ecce per triennium laboro, quod nullum Episcoporum vel Sacerdotum idoneorum mihi uide coassinium ad hoc opus inducere queo. Vnde, quia tua sanctitas ad omne opus bonum prompta & indefessa predicatur, rogamus Pater amantissime, non te pigeat, nostro comitante seruitio, pro Dei gloria, tuæq̄ beatitudinis incremento, ad laboris assumere. Sed & ego tuæ paternitatis deuotus famulus impensas omnes, & socios itineris & lingua interpretes, & coadiutores presbyteros, & quæcunque necessaria fuerint, præbebo: tu tantum venire dignare.

Quàm pronum se Otto beatissimus ad hoc opus exhibuerit.

CAPVT SEPTIMVM.

S. Otto pronitiam oblatam cupidissime arripit.

Is auditis Episcopus quasi de celo vocē loquentis Dei accepisset, toto pectore abundantia latitiæ repletus, gratias egit omnipotenti Deo, quod ad tale negotium suo uti dignaretur ministerio. Habito igitur chori & Cleri sui consilio, missis ad Apostolicam sedem legatis, cum licentia & benedictione, atque obedientia venerandæ memoriæ Domini * Honorij Papæ huic gratissimæ sarcinæ humerum deuotè applicauit.

Sed quia terram Pomeranorum, fama ferente, opulentam audiuerat, & egenos atque mendicos penitus non habere, sed vehementer aspernari, & iam dudum quosdam seruos Dei Prædicatores, egenos ac sensu tenues propter inopiam contempnissis, quasi non pro salute hominum, sed pro sua necessitate leuanda, officio insisterent prædicandi, studiosè procurauit, ut non solum illis non indigens, verum etiam opulentus appareret: non opes eorum sibi, sed ipsos potius uelle Deo lucrari.

Assumptis igitur Clericis idoneis, & eisdem ad iter abundè procuratis, Missales, aliosque libros & calices cum indumentis sacerdotalibus, & alia quæque altaris utensilia, quæ in gente

* *Casti. Vide Baron. Tom. 12. Anno 1124.*

Daniel Cramerus, Lutheranus præco, lib. 1. Chron. Pomer. cap. 19. narrat Bernardum Eremitem, à Pomerania non auditum imò & repulsam fuisse, quod omnium

verum egens aduenisset. S. Otto parat se ad iter Pomeranicum, & quo modo.

gente pagana subitò inueniri non posse sciebat, prouida liberalitate secum fecit portari, ne sine instrumentis agricola fidus in agrum Domini sui exire videretur. Vestes quoque & pannos preciosos, aliaque donaria nobilibus ac diuitibus apta, Euangelista simplex & prudens in viam portauit Euangelij, ne fortè indigentia causa, paganis videretur euangelizare, sed nouellæ plantationi sua potius conferre, quàm illius appetere.

Timo. Parum te hîc submoneo, non tibi sit iniuria. Video equidem quibus causarum euentibus ad illam gentem tam longinquam Ottonem nostrum ire contigerit. Sed quâ illiciter egerit, & quo tempore in viam ierit, leuiaque siue aspera viâ dicere non omittas, ne errare incipiam, si & ego eò ire velim.

Sefridus. Vt vis, & in hoc ego obediam.

Quo tempore, qua via illuc properauerit?

CAPVT OCTAVVM.

PAratis omnibus, quæ profectio*n*i erant necessaria, proxima die post festum B. Georgij Martyris, salutato Clero & populo suo, tanquam hoc opere viam sanctificaret, duas Ecclesias, vnam in *Luckenperge*, & aliam in *Vohendrese* consecrauit. Hinc, transito nemore Bohemico, per Abbatiam * *Cladruuam* ventum est *Pragam*; inde per *Satischam* in Albi fluminis ripa sitam Ecclesiam, ad castrum Ducis Bohemici, quod *Miletiam* dicunt, vbi à Duce ipso magnificè susceptus & donis honoratus est. Inde per aliud eius castrum *Burda* nomine, vsque *Nemetiam*, Urbem Ducis Polonorum, atque inde per tres Episcopatus *Poloniae*, *Bretzlauensem* videlicet, & *Calissensem*, atque *Bozenamensem*, vsque ad Episcopatum *Genezensem* cum gaudio & pace conducti sumus, omuib*u*s illis Ecclesiis vnâ salutationis fa-

Sefridus.
Iter S. Orbanis
in Pomerania.

* *Edir. Canis.*
Cladrim.

*S. Otho passim
cum processio-
ne excipitur.*

ma Dominum meum suscipientibus, festiua scilicet processio-
nis honore, gaudentesque per loca singula vno eodemque
exultationis cantu eius proposito alludentes; *Ciues Apostolo-
rum & domestici Dei aduenerunt hodie, & caetera, quae in illo Re-
sponso sunt, deuote cecinerunt.*

*Quid auxilij, quid praesidij habuerit in
Duce Polonia.*

CAPVT NONVM.

Septiduo.

*Dux Polonia
cum proceribus
obuiam is S.
Othoni, nudis
pedibus.*

*Septem dies
manet cum
Duce.*

*Dux dat S. O-
thoni Ministros
linguarum pe-
ritos.*

*Dux S. Othone
& Comites re-
bus necessariis
liberaliter in-
struit.*

Raterea Dux ipse & omnes Optimates Poloniae,
quasi ducentis passibus ab Vrbe Gnezna nudis
pedibus procedentes, cum magna susceptum
reuerentia, principalem vsque ad Ecclesiam
conduxerunt.

Dux ergo tali hospite laetissimus & gloriosus, per dies se-
ptem eius fruens praesentia, multa nobis exhibita humanita-
te, omnia etiam viae necessaria solerti cura institit praeparare;
deditque Domino meo de gente illa tam Sclauica, quam
Teutonicae linguae gnaros Satellites ad diuersa eius ministe-
ria, ne quid incommoditatis per linguae ignorantiam in gen-
te externa pateretur. Quid dicam? currus & quadrigas or-
dine longo, victualia, & omnes sarcinas nostras portantes,
monetamque illius terrae liberalitate contulit ingenua, nulla
nos sustinens laborare inopia; sed neque propria expendere;
ac si omne illius viae meritum suis impensis emere cogitaret.
Tres etiam Sacerdotes Capellanos de latere suo Princeps Epi-
scopo sociauit Coadiutores Verbi, & Centurionem quendam
nomine Paulitium, virum strenuum & Catholicum, qui
etiam naturali facundia idoneus esset con-
cionari ad populum.

De horrore & difficultate via transi-
tâ Poloniâ.

CAPVT X.

Aliter à Duce Poloniæ dimissi per Vzdam Ca-
strum in extremis Poloniæ finibus transeuntes,
nemus horrendum & vastum, quod Pomeraniam
Poloniâque diuidit, intrauimus; sed viam in in-
uio quàm difficile sit tenere, etiam illic experiri potuimus.
Nemus quippe hoc nulli antè mortaliùm peruium erat, nisi
quod superioribus annis Dux, latrocinandi causa, priusquàm
subegisset totam Pomeraniam, sectis, signatisque arboribus,
viam sibi exercituique suo exciderat. Quæ signa tenentes,
magna quidem difficultate, propter serpentum ferarumque
monstra diuersarum, nec non & gruum in ramis arborum ni-
dos habentium, nosque garritu & plausu nimis infestantium
importunitatem, simulque propter loca palustria quadrigas
& currus præpedientia, vix diebus sex, emenso nemore, ad ri-
pam fluminis, qui limes Pomeraniæ est, consedimus.

Sesfidus.
Iter ex Polonia
in Pomeraniâ.

Sylvainuia.

De occurſu Pomeranici Ducis, & metu
Clericorum.

CAPVT XI.

Vx verò Pomeranorum, VVortislaus dictus, ad-
uentus nostri præscijs, cum quingentis viris oc-
currens ex alia parte aquæ, castra metatus est,
moxque anne transmissio, cum paucis Episco-
pum salutatur, atque salutatur ab illo. Et quia Christianus erat,
occultè autem propter metum paganorû, corde magis quàm
ore locutus, in amplexu Pontificis diu pendens, alta deuotio-
ne super viæ causa Dei clementiam collaudat.

Sesfidus.
Dux Pomerâ-
nia obuiâ præ-
cedit S. Orthoni.
Dux Pomer.
occultus Chri-
stianus.

Episco-

Pomerani Clericos timidos simulatè seruent.

Matth. 14.

Qua Clericis metum incusserint.

** alloqui.*

Psalm. 125.

1. Reg. 10.

Ibid. eodem Psalm.

Episcopo autem & Duce cum Interprete & Paulitio scorsum in colloquio demorantibus, ceteri, qui cum Duce venerant, homines barbari, quia Clericos aliquantum trepidare videbant, fisco eos terrore amplius vexabant, ita ut articulum passionis imminere metuentes, confessione, orationibus atque Psalmodia Domino nostrum commendaremus agonem.

Timo. Modice fidei, inquit, quare dubitasti?

Sefridus. Non, inquit, sine causa. Primò illic paganos vidimus, & qua mente Dux aduenerit, nòdum omnes sciebamus, sed & horror solitudinis & loca insolita, & nuper euasi nemonis nigra densitas, & crepusculum noctis propinqua, & hominum barbarorum crudelis aspectus, materia nobis non parui timoris erat. Nam & cultros acutissimos educentes, viuos nos excoriare, aut transfigere, aut humi nos defodere usque ad verticem, coronasque nostras, eisdem cultris punctare ac secare minati sunt, & alia multa genera tormentorum, rictu, fremituque nos terrentes, nobis imminere dixerunt. Quæ omnia certè, si bene te noui, tuam quoque animositate effregissent.

Sed citò respirauius, Duce ipso nos placida benignaque consolationis * eulogio releuante: quodque inani pauore pulsati fuimus tam nobis, quam illis ioco esse cepit. Nam ubi nobis Ducem ipsum, aliosque milites, qui nos terruerant, Christianos occultos esse compertum est, primò quidem paulatim animari; deinde, fiducialius agere, ipsosque etiam adhortari ac docere præsumpsimus, quos autè vel intueri, metu perculsi, non potueramus. Iphis ergò iam mansuescentibus, & religioni Christianæ magis magisque deferentibus, repletum est gaudio os nostrum, & lingua nostra exultatione, dicebantque intergentes, quorum DEVS tetigerat corda, magnificauit Dominus facere nobiscum, facti sumus letantes: quia vobis venientibus ad nos; dissoluet Dominus captiuitatem nostram, sicut soluitur glacies à sole meridiano.

Episcopus itaque bene agendi semper audis, bene se venisse ominatus, donariis Ducem honorans, baculum quoque dedit æburneum, quo ille statim usus, ipsoque incumbens gratulabun-

fulabundus huc illucque deambulabat, conuersusque ad milites; qualem, ait, Patrem dedit nobis Deus, & qualia Patris dona, & hæc nunc quidem magis quam alio tempore gratiosa. Hinc ad castra discessum est: factoque mane, Dux de viris, qui secum venerant, duces & ministros reliquit Episcopo, mandans in tota Pomerania, per cuncta loca possessionis suæ, liberalia ei præberi hospitia.

*Quam gratia
Duci accide-
runt.*

*Ductores af-
signat.*

Nos verò transito fluuio terram Pomeranorum in nomine Domini intrauimus, & conductoribus nostris viam demonstrantibus, iter ad Castrum * Pirißam direximus. Dux * Pirißam verò à nobis ad sua negotia diuellitur.

*De primitiis Operum eius transito fluuio,
qui est limes Pomeranorum.*

CAPVT XII.

IN ipso autem itinere viculos paucos bellica primum vastatione dirutos ac raros incolas, qui nuper se post dispersionem recollerant, inuenimus: qui, de fide Christiana conuerti, & an credere vellent, interrogati, humiliter pedibus aduoluntur Episcopi; catechizari se atque baptizari postulantes. Hos ergò, quasi primitias messis Dominicæ in aream Domini sui messor deuotus cum gratiarum actione componens, baptizauit illic homines triginta, fidemque sanctæ Trinitatis & decalogum legis in numero tacite considerans, opus

*Sefridus.
Raritas incolaru. n post cladem bellicam.*

Primitia Christianismi.

Euangelij mysticè à se inchoatum gauisus est.

h Quo-

Quomodo susceptus sit apud Pirissam ciuitatem Ducis, & quid ibi fecerit.

CAPVT XIII.

Sefridus.

Festum Ethnicum.

Nde ad castrum Ducis Pirissam vndecima hora diei propinquantes; ecce illic hominum ad quatuor millia ex omni prouincia confluisse, veteramus eminus, conspeximus. Erat enim nescio quis festus dies paganorum; quem lusu, luxu cantuque gens vesana celebrans, vociferatione alta nos reddidit attonitos. Non igitur vtile vel cautum nobis visum illa nocte in turbam potu lætitiæque feruentem nos insolitos hospites aduenire, sed manentes, vbi fuimus, noctem illam in somnem duximus, nec ignem in castris habere ausi, nec verbis apertioribus ad inuicem loqui præsumentes.

Legatio ad incolas Pirissæ.

Cur Otho aduenierit.

Quis, & quantum.

Manè verò Episcopus Paulitium, & nuncios Vratislai ad castrum mittit. At illi salutatis maioribus ex nomine Ducum, ab eis missum nunciant Episcopum, qui fidem & religionem Christianam terræ illi debeat prædicare, atque sub eorundem auctoritate, mandant & suadent, vt dignè ac reuerenter susceptum audiant; addentes, virum esse honorabilem, domi diuitem, & nunc quoque in aliena terra suis opibus sufficientem; nihil illum petere, nullius egere, pro illorum salute aduenisse, non quæstus gratia: Memores sint fidei ac sponsonis suæ, memores diuinæ vltionis & recentis exterminij, ne denuo iram Dei exasperarent, orbem vniuersum Christianis legibus deditum, se solos vniuersitati resistere non posse.

Tergiuersantur Pirissenses.

Instant Legati.

At illi diu cunctabundi, & diuersas excusationes molientes, indulgentiam temporis consilio petunt, non oportere dicentes rem tam grandem subitò aut inconsultè aggredi. Paulitius verò ac legati astu ea dici animaduertentes; Non, inquit, tempus est productioris consilij, quod facturi estis, facite citius. Ecce, iuxta est: serò ad vos intraturus erat Dominus Antistes: sed quia

quia ludo & iocis occupatos animaduertit, distulit intrare, in campo figens tentoria. Sed vestra hoc conuenit prudentia, vt non illum despectina dilatione contristetis, ne fortè & Domini Duces se doleant super hoc iniuratos. *Et est*, inquit, *ram prope?* Quibus, ita esse, respondentibus; & *omnia*, inquit, *consilia nostra ruptum eunt.* Quomodo ergò rerum conuenientia postulat, sic faciamus sponte & alacres, quod facturi sumus. Nam & altissimus Deus sua nos virtute circumuentos vndiq; trahere videtur. Declinare non possumus: sequamur ergò trahentem ad vitam, ne reluctantes bonitati eius, precipitemur in mortem. *Dij nostri, sicut apparet, Dij non sunt: contra eum nos iuuare non possunt.* Melius ergo est, vt relictis desertoribus, ad verum Deum, qui non deserit sperantes in se, ex toto transeamus.

Verùm vbi eam sententiam tam bonam, tamque salubrem diligenti retractatione probauerant, primò quidem apud se in conclaui, deinde verò cum Legatis & Paulitio ad plenum vigorem laxiori consilio firmauerant, cum eisdem ad populum egressi, qui, sicut ad festum confluerat, còtra morem, indispersus, Dei nutu, in loco manebat, nec in rus discesserat, iuculenti sermonis dulcedine multo beneuolentia capti, eos de hoc Verbo allocuti sunt. Sed quid multa? Mirum dictu, quam subito, quam facili consensu omnis illa multitudo populi, auditis primatum verbis, in eandem sese conuenientiam inclinauerit. Et quia dici audiunt, Episcopum in proximo esse, facto ingenti clamore, vt aduocetur, rogant, quò illum videre queant & audire, antequam soluto coetu singuli in loca sua discedant. Redeuntibus itaque Paulitio & Legatis, abierunt quidam de Castellanis cum eis ad Episcopum; qui obnixa veneratione ad se illum inuitarent salutatum ex parte nobilium, plebisque vniuersæ, quique fidem facerent, sine omni periculo vel iniuriæ metu, eum adscendere posse: quin etiam in omnibus ei obedituros se ex animo.

Episcopus verò tam quieto successu rebus se promouentibus, gratias agens Deo, ad castrum se leuabat: sed ecce, vbi quadrigas, vehicula & Sagmarios nostros vidualia portantes, iumenta quoque & populum, qui nobiscum veniebat, e minus videre cœperunt, quasi apparatus belli suspicantes,

h 2

modi-

*Pirissenses
dant manus.**S. Orbonem
aducans.*

*Turbantur ob
Episcopi nu-
merosum co-
mitatum.
Sed mox pa-
cautur.*

modicum turbati sunt. Re autem, sicut erat, rectè agnitâ, pa-
uore abiectò, in modum torrentis, omnis populus in occur-
sum nostrum effunditur ambiens & circundans, admirans &
contemplans, & nos & omnia nostra, vsque ad hospitij locum
nos conducendo. Fuit autem ante introitum Castri area
spatiosa, quam occupantes fiximus tentoria in eodem loco,
ipsis Barbaris mansuetè ac familiariter adiuuantibus, & in om-
nibus se nobis opportunos exhibentibus.

De inceptioe sermonis in eodem loco.

CAPVT XIV.

Sefridus.

*Oratio S. Otho-
nis ad Pirif-
enses.*

*Omnes Chri-
stianam reli-
gionem ample-
cti solunt.*

Nterea verò Episcopus Pontificalibus indutus,
monente Paulitio & primatibus, de loco editio-
ri populum cupientem ore alloquitur interpre-
tis ita dicens; *Benedictio Domini super vos: Benedi-
cti vos à Domino: Benedicimus & gratias vobis referimus in nomine Do-
mini; quia, grata & iucunda, & benigna susceptione nos resouisti. Et
causa quidem aduentus nostri ad vos qua sit, fortè iam audistis, & iterum,
si dignamini, audire debetis, & diligentius attendere. De via longa veni-
mus: salus vestra; beatitudo vestra; gaudium vestrum, tanta nobis via cau-
sa fuit. Nam salui, leti, atq; beati eritis eternaliter, si creatorem vestrum
agnoscere, & illi soli seruire vultis.*

Hæc & his similia, quæ inserere studio breuitatis omitto,
populo rudi simpliciter euangelizante Pontifice, omnis illa
multitudo quasi vnus homo fidei sanctæ concordantes illius
doctrinæ se commiserunt. At ille cum Clericis & Sacerdoti-
bus septem diebus eos catechizans, & de omnibus, quæ Chri-
stianæ religioni conueniebant, diligentissimè instruens, indi-
cto trium dierum ieiunio, iussit, vt corpora sua balneis munda-
rent, lotis albisque induti vestibus mundo corde &
corpore mundoque habitu ad sanctum ba-
ptisma concurrerent.

De

De forma & disciplina baptizandi.

CAPVT XV.

Interim verò tribus exstructis baptisteriis, ita ordinavit, ut ipse solos mares pueros in vno baptizaret; alij autem sacerdotes; feminas seorsim; & viros seorsim. Tanta quoque diligentia, tanta munditia & honestate Pater optimus Sacramenti operationem fieri edocuit, ut nihil indecorum, nihil pudendum, nihil vquam quod alicui gentilium minus placere posset, ibi ageretur. Namque dolia grandia valde terræ altius immergi præcepit, ita ut ora doliorum vsque ad genu hominis, vel minus de terra prominerent, quibus aqua impletis, facilis erat in eam descensus. Cortinas circa dolia, fixis columellis funibusque inductis, oppandi fecit, ut in modum coronæ velo vndique cuppa cingeretur; ante sacerdotem verò & comministros, qui ex vna parte adstantes Sacramenti opus explere habebant, linteum fune traiecto pependit, quatenus verecundiæ vndique prouisum foret; ne quid ineptiæ, aut turpitudinis notaretur in Sacramento; ne honestiores personæ pudoris occasione, se à baptismo subtraherent.

Cum ergò ad stadium catechismi turbæ venirent, sermone, qui talibus competeret, Episcopus eos omnes communiter alloquens, sexumque à sexu dextrorsum & sinistrorsum statuens, catechizatos oleo perunxit: deinde ad baptisteria digredi mandat. Igitur ad introitum cortinæ venientes singuli tantum cum patrinis suis intrabant, statimque vestem, qua fuit amictus is, qui baptizandus erat, & cereum; illo in aquam descendente, patrini suscipiebant, & ante faciem suam illam tenentes expectabant, donec eam redderent de aqua exeunti. Sacerdos verò, qui ad cuppam stabat, cum audisset potius, quàm vidisset, quod aliquis esset in aqua, velo paululum amoto, trina immersione capitis illius mysterij Sacramentum perfecit, vntumque liquore chris-matis in vertice,

& alba imposita, reductoque velo de aqua iussit exire baptizatum,

h 3

ptizatum,

*Sofidus.
Modus, quem
in conferendo
baptismate
S. Ocho serua-
bat.*

*Catechests an-
te baptismum.*

*Patrini in
baptismo.*

*Trina immer-
sio.*

*Vntio chris-
matis in ver-
tice.*

prizatum, patrinis veste, quam tenebant, illum cooperientibus atque deducentibus.

Hic modus, hæc species, hic ordo nobis fuit baptizandi viros & mulieres, & pueros adultos, qui à sacerdotibus in aquam leuari non poterant, tam in Pirissa, quàm in aliis urbibus & castellis, ubi cunq; populi copia nos moram facere coëgisset.

Tiemo. Miror oppidò, vnde tam disciplinatum, & honestam baptizandi formam acceperit; & in hieme, quæso, quomodo sustinebant?

Sefridus. Neque tunc, inquit, eius diligentia, quod temporis commodum esset, inuenire neglexit: nempe in *stabis* calefactis, & in aqua calida, eodem nitore, atque verecundiæ obseruatione, in fossis doliis: & cortinis adhibitis, thure quoque, & aliis odoriferis speciebus cuncta respergentibus, veneranda Baptismi confecit Sacramenta. Nec mirum, te ista mirari. Etenim qui ea vidimus, mirabamur & ipsi tam hæc, quàm alia complura morum eius, & virtutum insignia. Ipse namque in omni actione sua, quod & paganis laude dignum videbatur, quandam à Spiritu sancto, (hoc enim potissimum credo) cuiusdam singularis munditiæ, atque, ut ita dixerim, elegantis & urbanæ disciplinæ prærogatiuam habebat: ita ut nihil vnquam indecens, aut ineptum, inhonestumue quid in cibo, aut potu, sermone, gestu vel habitu admitteret: sed in omni officio exterioris hominis, quæ nam esset compositio interioris ostendebat bonitate, disciplina & prudentiæ cautela conspicuus. Sed redeamus ad rem.

Modus baptizandi in hyeme.

Studium honestatis in S. Othone.

Quan-

Quantum temporis fecerit in eodem loco.

CAPVT XVI.

Mansimus autem in eodem loco quasi diebus viginti, euangelizantes populo, & baptizantes eos in nomine Domini, docentes seruare vnitatem fidei in vinculo pacis, instruentes de festiuitatibus & obseruationibus Christianæ religionis, de ieiuniis quatuor temporum, de Quadragesimali ieiunio, de Incarnatione, Natiuitate, Circumcisione, Apparitione, Præsentatione, Baptismate, Transfiguratione, Passione, Resurrectione atque Ascensione Domini nostri Iesu Christi, de aduentu Spiritus sancti, de Vigiliis & Natalitiis Apostolorum, & aliorum Sanctorum, de die Dominico, de sexta Feria, de distributione mensium, de institutione totius anni secundum Christianos, exstructoque altari; & sanctuario (Totum enim corpus Basilicæ tam subito fieri non potuit) altare sanctificauit, & interim Missas illic celebrari fecit, dans eis sacerdotem, libros & calicem, paraturam & omnia utensilia, quæ ad officium altaris pertinebant.

Quæ omnia illi cum multo gaudio, alacritate & deuotione suscipientes, & gratias agentes, omnes veteres & profanas superstitiones suas & gentiles obseruantias, penitus abiiciebant, & exuti veterem hominem cum actibus suis in vitæ nouitate ambulare cœperunt & proficere. Erat autem numerus conuersorum ibi ad fidem, quasi septem millia. Videns autem Episcopus, quia mēsis multa, & quia etiam aliis ciuitatibus oportet eum euangelizare regnum Dei, cum inde processurus esset, vocata concione, hoc sermone allocutus est Ecclesiam, nouellam plantationem suam.

*Secidus.
Quandiu S. O-
tho manserit
Piriffa.*

*De quibus neo-
phytos instruxerit.*

*Ex his apparet
S. Orthonem, &
eos, quos Piriffa
se conuertit,
nec Luther-
stas, nec Calu-
nistas fuisse.*

*Numerus eo-
rum, qui Piriffa
se ad Christia-
nam fidem ac-
cesserant.*

De

De sermone, quem habuit ad primitiuam
suam Ecclesiam, cum ab ea discede-
ret, in eodem loco.

CAPVT XVII.

Sermon.
2. Cor. II.
Sermo S. Otho-
nis ad Prisi-
senses.

Fratres, æmulor vos Dei æmulatione. Voe-
nim omnes, qui in presentiarum ad me audien-
dum conuenistis, & me docente, Christo credi-
distis, & Christiani facti estis, vna in Domino
Ecclesia estis dispensati per fidem Domino meo IESU Christo;
vna, inquam, vos omnes Ecclesia estis, vna & vnica sponsa
Domini mei Iesu Christi: quia, vniuersali Ecclesia per fidem
incorporati estis, Sed quia ego per eius gratiam huius vestra
desponsationis auctor esse videor, nam ego & vni viro despon-
di vos Virginem castam exhibere Christi: hinc est, quod
æmulor vos, non tamen qualibet, sed æmulatione Dei.
nam & mala æmulatio esse potest, iuxta illud Apostoli; sunt
quidam, qui æmulantur vos non bene: æmulari autem
est velle indignari; licet, pro, imitari, nonnunquam positum
inueniatur; ut est; æmulamini charismata meliora. Volo
autem vobis indignari, & paratus vobis indignari, quod pri-
dè dixi, æmulor vos: quia sine tristitia & indignatione fer-
re non possum, nec potero, si, quod absit, ad iniuriam Domini
mei Iesu, cui per fidem vos despondi, cum Diis alienis vos de-
nuo contaminare volueritis. Hoc enim est fornicationis ge-
nus, quod maxime separat à Deo.

Fratres intendite; Ecce, omnes in Christo baptizati
estis, & omnes Christum induistis; originalium & actua-
lium peccatorum indulgentiam accepistis ab ipso, mundi-
stis & sancti, non per nos, sed per eum mundati & sanctifica-
ti; quia

1. Cor. 7.

Gal. 4.

1. Cor. 13.

2. Cor. 11.

Gal. 3.

ti; quia ipse in sanguine suo lauit peccata mundi. Nolite ergo iterum inquinare vos cultura idolorum. Nam hac est immunditia, qua omnino Deus offenditur, & penitus separatur à Deo: Nolite vos prostituere corruptoribus, & immundis spiritibus: Soli Deo creatori vestro, nulli autem creatura diuinum exhibete honorem: ne indignatio eius & furor veniat super vos: Sed magis in fide, spe, & charitate proficite, ut benedictio eius veniat super vos, & super filios vestros, & ut ei credentes, & fidem operibus exornantes, vitam habeatis in nomine ipsius, qui de tenebris vocauit vos in admirabile lumen suum. Certi enim esse & nullatenus dubitare debetis, quia si hanc, in qua hodie positi estis, innocentiam & sanctificationem, ipsius adiutorio seruare usque in finem vite vestra studueritis, non solum mortem euadetis aeternam, sed etiam gaudium regni caelestis possidebitis in aeternum.

*Cohortatio ad
Constantiam
in fide.*

*Io. 5.
1. Pet. 2.*

Sed quia vita praesens sine peccatis duci non potest; lucta enim & tentatio est vita hominis super terram, discessurus à vobis, trado vobis, quae tradita sunt nobis à Domino, arram fidei sancta inter vos & Deum, septem videlicet Sacramenta Ecclesiae, quasi septem significatiua dona sancti Spiritus, quibus utendo in laboribus & certamine huius vite non deficere, sed proficere vestra possit Ecclesia, suosque defectus reficere. Videte ergo & tenete, & ut scia- tis, diligenter enumerate, quae tradidimus vobis, discedentes à vobis.

*Iob. 7.
Septem Sacra-
menta.*

Primum ergo Sacramentum est, quo iam imbuti estis, Baptismus. sacrosanctus baptismus. Hoc Sacramentum, fratres mei, ab hinc & semper tenere, & venerari debetis, & paruulis vestris opportuno tempore, scilicet in Sabbato sancto Pascha ac Pentecostes, per manus Sacerdotum, tradere debetis, certissi-

i me

mè scientes, quod quicumq; sine illo de hac vita migrauerit, & regno Dei carebit, & insuper maledicti originalis pœnas luct æternas.

Confirmatio.

Secundum Sacramentum est Confirmatio, id est, unctio chrisimatis in fronte. Hoc Sacramentum victuris est necessarium, videlicet, ut Spiritus sancti corroboratione muniantur, si armentur contra omnes tentationes, & nequitas vite presentis pugnaturi. Non autem vsque in senectam differendum est, ut quidam putant, sed in ipsius adolescentia feruore percipiendum, quia illa ætas magis obnoxia est tentationibus.

Extrema Unctio.

Tertium Sacramentum est unctio infirmorum, quod idem morituris est necessarium; quia in illa unctioe per Virtutem Spiritus sancti remissio datur peccatorum, & ipse, qui moriturus est, contra spiriuales nequitas, id est, contra malignos spiritus in exitu vite animabus insidiantes eadem Spiritus sancti virtute pugnaturus armatur. Hoc omni Christiano in agone mortis ardentissimè desiderandum & deuotissimè percipiendum est, utpote remedium anima certissimum.

Eucharistia.

Quartum Sacramentum est corpus & sanguis Domini. Hoc Sacramentum victuris & morituris est necessarium, siue viuimus, siue morimur, hoc viatico semper est utendum. Est enim cibus anima verus, vitam in se habens æternam. Vnde frequenter missæ celebranda sunt, & vos ad easdem deuotè conuenire debetis, ut sapius huic viatico communicetis. Quod si non potestis, quia carnalis estis, huic tam sanctissima rei per vos ad omnes Missas participari, saltem per mediatorem vestrum, scilicet Sacerdotem, qui pro vobis communicat, fideliter, reuerenter & deuotè Missas audiendo communicate. Oportet tamen & vos ipsos ter vel quater in anno, si
amplius

amplius fieri non potest, & confessionem facere, atq; ipsi Sacramento communicare,

Quintum Sacramentum est, per Pœnitentiam reconci- Pœnitentiæ
liatio lapsorum, id est, ipsorum, qui post baptismum, propter
graviore culpas, ab Ecclesia proiecti, satisfactione pœniten-
tia iterum ei reformantur. Et hoc Sacramentum quasi mala-
gma & recuperatio est cadentium in pugna & vulnerato-
rum.

Sextum Sacramentum est coniugium, id est, copula ma- Matrimonium
rimonialis. Quinque autem Sacramenta superiora, quasi ge-
neralia sunt, & omni Christiano necessaria. Istud autem,
quasi particulare est, quia, non omnibus necessarium est, sed
eis tantum, qui se continere non possunt. Et sicut ad superio-
ra Sacramenta omnes homines trahendi sunt & inuitandi:
ita nullus ad hoc trahendus, vel inuitandus est, nisi qui, ut di-
ctum est, se non continent, sed vago & illicito concubitu sese
polluunt & commaculant. His enim suadendum est, ut infir-
mitati suæ honestiori subueniant remedio. Vos autem, qui us-
que ad hæc tempora non Christiani, sed pagani fuistis, Sacra-
mentum coniugij non habuistis: quia fidem vni toro non ser-
uastis, sed qui voluistis, plures habuistis uxores, quod dein-
ceps vobis non licebit: sed vnus vir vnā tantum habere
debet uxorem, & vna vnum: quod amplius est, à malo est. Si
quis ergo in vobis est, qui plures habuerat uxores ante bap-
tismum, nunc vnā de illis, quæ sibi magis placet, eligat, dimis-
sitq; aliis, hanc solam habeat, ritu Christiano. Et partus, in-
quit femineos, audio, quia vos, o mulieres, necare consuevistis:
quod, quantum abominationis habeat, exprimi sermone non
potest. Videte, si hoc vel bruta animalia faciant fœtibus suis.
Parricidium hoc non fiat modò in vobis, quia, sine grauissimo
pœnitentiâ dimitti non potest. siue igitur sit masculus, siue
i 2 femi-

femina, diligenter nutrite partus vestros. Dei enim est & marem procreare, & feminam.

Ordo.

Septimum itaque Sacramentum est Ordinatio siue consecratio Clericorum; quod & ipsum particulare est, & non generale. quia, non omni homini necessarium: quamuis enim omnes homines indigeant Clericis, non tamen est necessarium, omnes homines fieri Clericos. Ad ipsum tamen Sacramentum, qui moribus & scientiâ magis idonei sunt, inuitandi sunt potius, quàm, trahendi. Vnde, adhortor vos & inuito, quia cogere non debeo, ut de liberis vestris ad Clericatum tradatis liberatibus studiis prius diligenter instructos, ut ipsi per vos, sicut alia gentes de lingua vestra Latinitatis conscios possitis habere Clericos & Sacerdotes.

Etiam ex numero Sacramentorum liquet, S. Othonem, & quos instruxit, nec Calvinistas, nec Lutheristas fuisse.

Ista igitur septem Sacramenta, quæ iterum vestri causa numerare libet, id est, Baptismum, Confirmationem, Infirmorum unctionem, Eucharistiam, Lapsorum reconciliationem, Coniugium & Ordines per nos humiles suos paranymphos celestis sponsus in arrham vera dilectionis vobis, Ecclesie ac spõse sue transmittere dignatus est. Quapropter omni honore ac reuerentia eadem Sacramenta seruate, diligite, & veneramini; docete ea filios vestros, ut memoriter teneant, & diligenter obseruent in omnes generationes. Ecce habetis Ecclesiam, habetis sacerdotem, de his omnibus, & quacung, sunt necessaria vobis, abundantius vos instruere scientem. Ipsum ergo, sicut me audietis, honorantes & amantes eum, & quacung, vobis dixerit, facientes. Et nunc ego vado, iterum citò reuersurus ad vos: Valetè in

Domino.

De

De progressu eius in Caminam ciuitatem, vbi
erat vxor Ducis; & de bonitate ac
fide ipsius matronæ.

CAPVT XVIII.

Hortè videor alicui nimis plenariè historiam ex-
qui & longior esse, quàm in tali narratione oporteat. Quid sentis? *Sefridus.*

Timo. Perge, quæso, sicut cœpisti; dilectoribus siquidem Ottonis, quidquid de illo est, quoniam bonum est, superfluum aut longum videri non potest.

Sefridus. Ibo, inquit, vt vultis. Postquam confirmata & instructa est Ecclesia in Pirissa vberimè lacrymati, populoq; primitiuo nostro charo affectu valescentes, legatis nos deducuntibus, ad ciuitatem Ducis Caminam deuenimus. Erat *Camenum & cat Crom. lib. 6.*
autem illic Ducissa, vxor videlicet Ducis legitima; & licet inter paganos, Christianæ tamen religionis, memor de nostro aduentu, lætissima efficitur, & cum omni domo sua tantò nos deuotissimè suscepit, quantò & hoc marito placere, sua que & illius salutis profuturum non dubitauit. Nobis etenim Pirisse demorantibus, omnia quæ illic gerebantur, immisis clam exploratoribus, diligenter edidicit, magnoq; tripudio cordis, de illuminatione illius plebis exultans, ipsa quoque suæ fidei scintillam, quasi sub mortuis cineribus eatenus consopitam, inter suos familiares modeste primò, deinde fiducialius apud omnes, quos potuit, ventilare cœpit. Et quia scri- *Eccles. 11.*
ptum est; *de scintilla consurgit ignis;* totam illam ciuitatem ante nostrum introitum tantus ardor fidei sanctæ, operante Domino, per matronam, inuaserat, vt non solùm nihil contradictionis, verùm etiam totius populi consensum de suscipiendo baptismo inuenimus in multa gaudij plenitudine.

Ducissa Pomerania, S. Oibonem maxima charitate excipit.

De multitudine baptizandorum & de
instantia & labore Baptistarum.

CAPVT XIX.

*Se Fridus.**Quandiu S. O-
tho Camina cū
suis manserit.**Concurfus ad
baptismum.**Affissum labor
S. Othonis.*

Vadraginta ergò fermè diebus in eodem loco manentes, tam ipse Pontifex, quàm alij eius cooperatores sacerdotes & Clerici; id pœnè solùm operis habuimus; suscipere venientes ad fidem, docere, catechizare, prædicare & baptizare: videbamurque in tam copiosa messe pauci messorum. Nam & ipsius loci atq; circumiacētis prouinciæ populus cateruatim accedebat quotidie ac recēdebat, quibus omnibus dum satisfieri oporteret, immenso labore, maximè, qui fuit in baptizando, Episcopum nostrum, licet solos mares pueros tingeret, sæpe numero sudantem aspeximus, ad eò profectò, vt alba eius ab humeris vsque ad vmbilicum ante & retro sudore manaret. Sæpe etiam ipsius ministerij nimietate lassatus, breui sessione vires recuperans, modicumque sedendo respirans, quasi animosus operator & strenuus denuò se subleuabat in idem opus sibi dulcissimum, gratias agens omnipotenti Deo, quod ipsius præstante clementia, tot manipulos in eius horrea cum sudore ac lassitudine sua congereret.

De gaudio Ducis superuenientis & ipsius
deuotione.

CAPVT XX.

*Se Fridus.**Dux Pomerania
Camina
venit.*

Vm ea Camina gerebantur, atque de successu rerum & nos & populus ciuitatis cum ipsa matrona nobilissima & Christianissima spiritali gaudio frueremur, ecce cum suo comitatu Dux terra Vvratisslaus, non modicum lætitiæ salutaris augmentum, superuenit. nihilq; moratus, quasi filiali fiducia in amplexus ruens Episcopi; salue, inquit, Pater sanctissime. Deinde; non, qua-
so,

fo, ait, irascaris, quod post illam primam & momentaneam salutationem tam diu fui te non videns: sed causa fuere inexcusabiles Reipublicæ administrationes. Nunc autem, ecce adsum, parere ac seruire tuæ paternitati, prout vis. Etenim nos ipsi, & omnia nostra, tui sumus: vtere sicut vis. Et hæc dicens, conuersus ad Clericos, & ad alios quosque meliores de comitibus nostris: Et hos, inquit, Pater tuos collaboratores tua licentia salutabo, apprehensisque manus singulorum tenebat & benedicebat illis atque deosculabatur, eos filios & fratres appellans charissimos; benedixitque DEVM omnium bonorum largitorem; quod hospites tam gratissimos sua domo suscipere meruisset.

Excusatio Ducis apud S. Othonam.

Humanitas Ducis & reuerentia erga comites S. Othonis.

Quia verò deinceps de ciuitate ad ciuitatem eundem fuit, omnes equos & iumenta nostra, villicos suos ad optima loca terræ, pastus gratia, deducere iussit; nec ante nobis reddebantur, quàm etiam consummatis omnibus, de terra suam iam exituri, quos certè ita accepimus alteratos, vt præ crassitudine vix cuique suus nosceretur. Milites ergo, qui cum Duce venerant, catechizati statim & baptizati sunt, multique ex eis, qui prius Christiani fuerant, sed ex consortio incredulorum, metas Christianitatis excefferant, ex quorum numero Duce etiam ipsum fuisse constat, per confessionem & penitentiam Ecclesiæ reformati sunt, promittentes se deinceps omnia, quæ Christiano inimica sunt nomini, respuere, & ea, quæ sunt apta, sectari.

Milites Ducis Catechismo instructi.

De Duce abdicante viginti quatuor concubinas suas.

CAPVT XXI.

DVx etiam; scio, inquit, Christianæ societati esse contrarium plures vxores vel concubinas habere; simulque tacitis Sanctorum reliquiis, sicut Christianis iurare mos est, coram Episcopo, populo aspiciente, viginti quatuor concubinas, quas, ritu gentili, suæ legi-

sefridum.

Mos Christianorum iurandi sacri sanctorum Reliquiis.

Dux & alij polygama & aliter dicunt.

legitimæ vxori superduserat, publicè abiuravit. Quod videntes alij complures eiusdem enormitatis præsumptores, abiurata & ipsi coniugum pluralitate, vni toro, exemplo Ducis, fidem se seruaturus polliciti sunt.

Ecclesia Caminensis exstructa.

Creuit ergò Ecclesia in loco illo, & confortatata est, ambulans in timore DEI, & Spiritu sancto replebatur, Episcopo & Clericis instantibus & euangelizantibus regnum DEI. Exstructâ quoque illic Basilicâ, & sanctificato altari & sanctuario, collatisque illuc per Ducem prædiis ac dote in sustentationem sacerdotis, pater liberalissimus, sicut omnibus Ecclesiis in terra illa faciebat, libros contulit & indumenta sacerdotalia, calicem quoque argenteum cum cæteris vtenfilibus, de quibus suis sacerdotibus vnum, qui populum instruere posset, eidem præfecit Ecclesia.

De improbitate cuiusdam matrisfamilias in die Dominica metentis agrum suum apud Caminam.

CAPVT XXII.

Vm omnia hæc ritè peracta essent, & non solum de ciuitate, verum etiam de rure populus ad Ecclesiam omni die conueniret, & diem Dominicum aliasque solennitates deuotè obseruarent; vidua quædam in rure non longè à ciuitate Caminensi diues ac nobilis valde, Christiana religione cõtemptrâ, patrios Deos se colere, nullaque occasione vanitatis nouæ, à parentum suorum veteri traditione declinare se velle dicebat. Erat autem multam habens familiam, & non parvæ auctoritatis matrona, strenuè regens domum suam, & quod in illa terra magnum videbatur, maritus eius, dum viueret, in usum satellitij sui, triginta equos cum adscensoribus suis habere consueuerat. Fortitudo enim & potentia nobilium & capitaneorum secundum copiam vel numerum æstimari solet caballorum. Fortis, inquit, & potens

Potentia apud Pomeranos eorum numero æstimabatur.

tense est ac diues ille. tot vel tot potest habere caballos; sicque audito numero caballorum, numerus militum intelligitur. Nullus enim militum, præter vnum caballum, illic habere consuevit. Sunt enim magni & fortes equi terræ illius: & vnusquisque militum sine scutifero militat; manticam per se gestans & clypeum agiliter fatis & strenuè sic militiæ suæ officium exequens. Soli autem Principes vel Capitanei, vno tantum, vel, si multum est, duobus clientibus contenti sunt.

Factum est ergò in vna Dominica die, tempore messis, populo vndique ad Ecclesiam properante, præfata matrona nec ipsa veniebat, nec suos permittebat, sed magis turbulenta; Ite, inquit, metite mihi agros meos. hoc enim melius est, quam vacare illi nescio cui nouo Dno, quem de terra sua nobis affert ille Otto Babebergensis Episcopus. Quid nobis cum illo? Videtisne quanta bona, & quantas diuitias nobis dedert dii nostri? ipsorumque largitate opibus & gloria, & omnibus rebus abundantes sumus; quare ab eorum cultura discedere non leuis iniuria est. Ite igitur, sicut dixi, ad metendas segetes nostras: & vt minus timeatis, parate mihi vehiculum. Ecce ego vobiscum ipsa in campos messura descendam. Cumque in agrum venisset; quod me, inquit, facere videritis, omnes similiter faciatis: moxque rebrachiatis manicis, succinctaque veste, falcem dextrâ corripuit; stantes verò calamos sinistrâ tenens, secare nisa est. Sed mirum dictu: subito in actu ipso, vt erat inclinis, misera dirigit, & quasi marmoris effigies, nec semetipsam erigere, nec falcem è manu dimittere potuit, nec segetem, sed muta & nihil loquens similis simulacro stabat: tantum intuens intuentes se. Videntes autem famuli, timuerunt valdè, & concurrentes circumstabant eam aspicientes & operientes, si nam melius esset habitura. Rogant etiam vt à temeritate sua resipiscat, dicentes; fortem esse Deum Christianorum. Sed illa nihil respondebat. Iniectis ergò manibus violenter illam trahentes, erigere conati sunt, & falcem segetemque de manibus extorquere, sed minimè potuerunt. Stabat enim quasi moles immobilis terræ affixa: at vbi satis miraculi ac stuporis hoc habitu in felix illa intuentibus ostendat.

Nobilis cuiusdam matrona contumelia in Deum & S. Orationem.

Diem Dominicam à suis obseruari vetat.

Prima ad opus manū mittit.

Diuinitus puniuntur.

derat, ipsique famuli dolore ac tædio affecti iam abire, illaque dimittere vellent. soluta illa, repente corruit, fontemque animam in ignem Tartareum efflauit: quam leuantes in vehiculum: En, inquit, qualem de agro manipulum die Dominico reportamus.

Profectus ex miraculo.

Quod factum vbi, perferente fama, passim vulgatum est; (nam famuli statim ad Ecclesiam currentes, baptismum postulant, stupidi, quæ viderant, referentes) & credentibus quidem fides aucta est ex miraculo; non credentes autem, & si qui adhuc blasphemari remanserant, ad credendum, ex pœna multatæ mulieris, eruditi sunt: Dies autem Dominicus & aliarum solennitates reuerentius obseruari cœperunt, nos quoque ipsos, & omnem doctrinam nostram, præcipuè autem Episcopum, amplius reueriti sunt.

*De profectioe ipsius cum tremore Julinam,
& quomodo illic vapulauerint.*

C A P V T X X I I I.

S. Otho Julinam proficiscitur. Trepidant duces.

Xpletis autem illic fermè quinquaginta diebus, acceptis à Duce legatis & conductoribus, de ipso loco ciuibus, Domizlao videlicet & filio eius, viris honoratis, per lacus ac refusiones marinas Julinam veci sumus nauigio. Est autem ciuitas hæc magna & fortis, hominesque illius loci crudeles erant & barbari. Cum autem propinquassemus ciuitati, conductores nostri hæere, pauere, atque inter se musitare cœperunt; quod intelligens Episcopus: quid est, inquit, quod ad inuicem confertis? At illi; Timemus, inquit, Pater, tibi ac tuis. Populus iste durus semper ac indomitus fuit. Si ergò placet tibi, applicemus, & moram in litore vsque ad crepusculum noctis faciamus, ne fortè, ciuitatem manifestò ingrediendo tumultum populi super nos suscitemus. In singulis autem ciuitatibus Dux palatium habebat & curiam cum ædibus, ad quam si quis confugisset, lex talis erat, vt quolibet hoste persequente, securus ibi

Immunitas in palatio Ducis.

con-

confisteret & illafus. Dixerunt ergò; fi per noctem ad Ducis
 tecta intramus, freti fecuritate, paulatim ciues conueniendo,
 negotium que noftrum illis pedetentim infinuando, melius
 fortaffe proficiemus.

Placuit confilium: & cum dies abfceffiffet tecti vmbra no-
 ctis, curtim & mœnia Ducis inuafimus, illis ignorantibus. In
 crâffinum verò vbi nos viderunt, & quinam efferimus & ynde,
 & quare venerimus, maligni homines scrutati funt: primò
 quidem moueri, ac fenfim turbari, currere ac difcurrere, vide-
 re nos iterum que videre, & alii aliis nuntiare. Postremò verò
 infano furore correpti, magno tumultu fecuribus & gladiis,
 aliisque telis armati, fine vlla reuerentia in ipfam Ducis cur-
 tem irrupentes, mortem nobis fine vlla retractatione, nifi
 quantotius de Curti & de ipfa ciuitate fugeremus, commina-
 bantur.

Erat autem in ipfa Curti ædificium quoddam fortiffimū,
 trabibus & tabulis ingentibus compactum, quod *stuba*, vel
 pyræle vocant, in quod ferinia & elitellas & Capellam Epifcopi,
 & pecuniam, & quæque preciofa de naui portaueramus, quin
 & propter impetum furentis populi cum Epifcopo Clerici o-
 mnes illuc confugerant. Ego autem eo tempore magna febrè
 tenebar in alia domo iacens & ægrotans; vltra vires tamen,
 audito frepitu & clamore bacchantium, de frato erectus, ad
 oftium domus conftiti: & ecce, omnia plena hominum tela &
 arma portantium. Vociferabantur autem & clamabant, exi-
 te nos compellentes. Sed moram nobis facientibus, quafi à
 furore illi efferantur; magis eorum exarfit infania, factò
 que impetu; * *stuba* aggrediuntur & difsipant; tecto que pri-
 mum, dein parietibus, diffectis & excifis.

Tunc verò Epifcopus ad coronam Paffionis fe inuitari
 fperans, nobis aliis trepidantibus, quibusdam etiam præ pa-
 uore lacrymantibus, ille fpiritu iucundo & hilari vultu ftabat
 intrepidus, oprans & glifcens, vt vel vnum icum aut vulnus in
 nomine Iesv accipere dignus habeatur. Paulcius verò & Le-
 gati, videntes, quia verè infaniunt omnes; & quia illic moram
 facere deterius eft, in medium populi exilientes, validiffimo

k 2 clamo-

*Islingenfium in
 S. Oshonem &
 comites impe-
 1160*

Febrè Sefridè.

Furor populi.

** Stuba, vox
 Germanicæ.*

*Legatorum ad
furentem po-
pulum oratio.*

*Responso Iuli-
anensium.*

clamore, ac si & ipsi furerent, extensis manibus silentium fieri postulabant, quibus ad modicum sedatis, illi continuo prosecuti, quid hoc est, inquirunt? & causam totam in semet ipsos transferentes; si nos, aiunt, hic in Curia Domini nostri Ducis pacifice consistere non finitis, saltem pacifice hinc exire permittite. quid furitis in nos? quem læsimus ex vobis? At illi; Pastorem, inquirunt, illum Episcopum & cæteros cum eo Christianos, Deos nostros blasphemantes, interficere venimus: sed si eos seruare vultis, ecce damus locum, citò eos extra ciuitatem deducite; plateæ autem ciuitatis palustres erant & lutosa & pontes exstructi, & tabulæ vndiq; positæ propter lutum. Arripiens ergò Paulitius per manum trahere cepit Episcopum, & deducere, adhortans modestè, vt, si posset, properantius iret.

*Virtus Pauli-
tij.*

Vt autem per mediam Urbem nos omnes non imperturbatis passibus extra curiam vsque ad pontes deuenimus; ecce quidam de turba vir barbarus & fortis, libratâ, quam gestabat, ingenti phalanga, vasto ictu caput ferire nisus est, transeuntis Episcopi: sed ille auertens caput, humero ictum suscepit, eodemque geminante, cominus, & alio eminus in eum iacente contum, inter manus Paulitij & Hiltani sacerdotis ducentium illum à ponte in lutum prosternitur Otto noster. Paulitius verò & animo & corpore ibi se virum exhibens, iacentem Episcopum, nec propter imminetia tela deseruit, sed propriij corporis obiectu crebras percussiones excipiens, inque cœnum à ponte inguine tenus descendens, subleuabat de luto prostratum: similiter & alij Sacerdotes Clerici, dum protegunt illum, & iacenti manus porrigunt, fustibus & contis iuxta suam Pontificem in nomine IESU vapulauerunt. Tandem multo discrimine ponte arrepto, rursus ire & abire cœpimus extra ciuitatem; illique à prudentioribus ciuitatis sedati cessauerunt à nobis, abeuntes ergò trans lacum, disiecto ponte à tergo nostro, nè iterum impetum super nos facerent, in campo inter areas & loca horreorum decumbendo respirauimus, viden-

ccc

res & dinumerantes socios; & quia nullus defuit, Deum benedicentes.

Timo. Hic primùm, hic audio quoddam veri Apostolus indicium, plagas videlicet & liuores, sicut scriptum est: *Ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine IESV contumeliam pati.* Sed dic, obsecro, mi Apostole, num. in aliquo particeps fuisti huius Apostolicæ benedictionis?

Sefridus: Memiserum, infirmitate mea conspectâ, talibus bonis me indignum ipsi iudicauere pagani. Puduuit tamen, ut verum fatear, aliis de suis portionibus postea satis iucundè gloriabantibus, me nihil ibi accepisse.

Timo. Confolare, inquit; si quid minus, circa te in illo capitulo actum est, in nostro poterit impleri. Sed perge ad cætera, & qualiter in tam dura terra Euangelij radix tandem conualuerit, explicato.

Quomodo post vapulationem prudentiores de rebus fidei consilium habuerint cum Episcopo.

CAPVT XXIV.

Dostquam nos respirauimus, & illi desierant; Otto beatissimus; Pro dolor, inquit, bona spe cassati sumus. palma in manibus erat: vos eam (DEVS vobis ignoscat filij & fratres) extorsistis de manibus nostris. Vix omnes ictus illi vnus passioni sufficerent. Sed, dum omnes ad coronam profuistis, nec vnum peruenire dimissistis. Cui Paulitius; Satù, inquit, Domine, nobis visus es accepisse. Parum, inquit ille; quia voto minus. Tua quoque avaritia meam ex parte magna surripuit benedictionem. Hoc autem dixit de istibus, quos ille interceptit. Constat tamen Episcopum tribus plagis vapulasse.

Manimus ergo per dies quindecim trans stagnum, quod cingebat ciuitatem, expectantes, si fortè meliori animo fierent.

k 3 °

Proceres Iulienenses S. Othonem, & Comites sepe adiecit.

S. Othonis Colloquium cum eisdem.

rent. Interea verò & nostri ad illos sæpe ibant & redibant. Similiter autem & eorum primates veniebant ad nos excusare se, stultis hominibus & villioribus de plebe culpam illius tumultus imponentes. Habuit ergò cum eis verbum de fide Christianismi, quasi per ambages, hortans eos, & suadens. Præferebat etiam nomen & potentiam Ducis Polonici, & quomodo ad illius iniuriã spectet illata nobis contumelia: quidne mali contra eos inde oriri queat: nisi fortè illorum intercedat conuersio, insinuauit.

At illi consilium se accepturos dicebant; regressique ad suos, omnia hæc tractabant diligenter, & retractabant; tandemque in vnus sententiã formam consenserunt, videlicet super hoc verbo se facturos, quidquid facerent Stetinenses. Hanc enim ciuitatem antiquissimam & nobilissimam dicebant in terra Pomeranorum, matremque ciuitatum: & factis iniustum fore, si aliquam nouæ religionis obseruantiam admitterent, quæ illius auctoritate prius roborata non fuisset.

Quomodo infecto negotio, omissa Iulina, Stetinam nauigauerit, & de contradictione, quam ibi sustinuit.

CAPVT XXV.

Sesfidus. Lib. 2. cap. 15. edit. Canis. Nedamerus c. 10. Iulienensis.

Vibus auditis, Episcopus Stetinam, nihil cunctatus adire festinat; & quendam de Iulienensium ciuibus, Nedamerum nomine, vt viam nobis monstraret, assumpsit. Hic autem familiaritate nostra benè vtens, cum filio suo, quasi alter Nicodemus occultè nos frequentabat, & quæ dicebantur, libenter audiebat. Alij quoque nonnulli de ipsa ciuitate occultè Christum colebant tam viri, quàm mulieres. Isti etiam frequentabant nos, dum ibi moras faceremus, de quæ suis rebus nobis humanitatem honestè impendentes, spiritali consolatione ab

Epi-

Episcopo recreati sunt, oprantes, vt, Stetina recipiente verbum Dei, Iulina quoque recipere ex ratione pacti conueniatur: quò ipsis, quid de Christi sentiant, publicare licitum fiat.

Igitur Nedamero duce & filio eius, Stetinam nauigauimus. Sed illi Stetineses offendere veriti, si nos adduxisse viderentur, priusquam ab eis videri possent, nobis valefacientes, in locum suum reuersi sunt. Nos verò per crepusculum noctis applicantes ciuitati, egressi naues Curtim Ducis intrauimus. Manè factò, Paulitius & Legati primates adeunt, ex parte Ducum se cum Episcopo missos referunt, causam via proponunt Euangelium; dant consilium, promittunt & terrent. At illi inquit; nihil nobis & vobis; patrias leges non dimitemus: contenti sumus religione, quam habemus. Apud Christianos, aiunt, fures sunt, latrones sunt, cruciantur pedibus, priuantur oculis; & omnia genera scelerum & peccatorum Christianus exercet in Christianum: absit à nobis religiosa. Hæc & his similia protestantes, obturauerunt aures suas, ne audirent Verbum.

*S. Orho Stetinã
Genit.
Diuertit ad
des Ducis.*

*Quid Stetineses
legatis re-
sponderint.*

Omnibus igitur obstinatis per duos menses, & plus ibi morantes, nihil profecimus.

Dum ergò tam longa & inutilis mora nobis turbationi esset, consilium incidit, legatos mittere ad Ducem Poloniae, sciscitari, quid de nobis iuberet; vtrum manere illic, an redire, & de contradictione ciuitatum; quid ei videretur? Quod consilium, vbi ciuibus compertum fuit, timebant quidem, tamen rogabant, vt mitterentur Legati, suos cum illis hac ratione profecturos dicentes, vt, si apud Ducem perpetuæ pacis stabilitatem obtinere, tributum que alleviare queant; his ibi coram suis & nostris legatis ex scripto firmatis, Christianis se legibus sponte inclinarent.

*Bimestri spatio
nihil efficit
S. Orho.*

*Decernitur
legatio ad
Ducem Poloniae.*

Abeuntibus ergò cum Paulitio nostris & eorum legatis; nos interim bis in hebdomada, in diebus scilicet mercatus, per medium fori, populo ex omni prouincia conueniente, sacerdotibus induti, Crucem portauimus, & de fide atque agnitione DEI populum incredulum opportunè & importunè

*Bis in foro con-
cionatur qua-
uis hebdoma-
de.
Prædicatori-
bus Crux præ-
lata.*

*Plebs russica
auide audit
cancionantes.*

*Sefridus Cru-
cem Episcopo
præmisit.*

tunè alloquendo, iugulum neci quodammodò quotidie optauimus : Sed, Deo protegente nos, læsi non sumus. Plebs autem, quæ de rure fuit, & simplicitate sua, & rerum nouitate capta negotiis suis postpositis, prædicationem libentissimè accepit, quamuis credere non auderet. Et quia certis diebus crux portabatur, & sermones fiebāt, magis propter verbum, quàm propter forum ruricolæ consuebant. Ego in illis diebus crucem cum Simone in angaria portauit. Nam vellem nollem, per medios barbaros, per forū & turbam incredulorum, opprobrium crucis animo & corpore tener agnotheta coram Episcopo portare videbar. Deus autem pius & misericors sciens timiditatem meam, & pauorem meum, lædi me non sinebat.

Quomodo post longa tadia, Verbum prædicationis à duobus pueris cæptum & promotū sit interim, dum legati mittuntur ad Ducem Polonia propter contradictionem ciuitatis.

CAPVT XXVI.

Sefridus.

*Inisium con-
uerstonis fit à
duobus adole-
scensulis.*

Quotidie, dum hæc geruntur, fidei retia laxantibus, & nihil nobis capientibus, & multum super hoc tædentibus; tandem benignus Dominus, sedulitatem boni serui sui Othonis, laborem quoque & mœstitiam miserando respexit. Nam duo pulcherrimi adolescentes, filij cuiusdam nobilis de ciuitate, domum nostram frequentare, ac familiares se præbere, paulatimque de Deo nostro, & de fide quærere cœperunt. Episcopus autem sentiens, quia in bono veniunt, futurorum bonorum ex his captando præsagium, blandis mulcet alloquiis, atque de munditia & honestate Christianismi, de immortalitate animarum, de resurrectione corporum, de spe & gloria æternæ vitæ adolescentibus per singulos dies euangelizauit. Quæ omnia

omnia, flante Spiritu sancto, pueri altius suis imbibere pectoribus: neque diu cunctati, credere se velle, atque baptismum percipere dixerunt.

Episcopus ergo latissimus, pueros statim catechizat, ac de omnibus, quæ Christianæ religioni competebant, diligenter instructos, iussit, ut loti, & lotis induti cum cereis suis, & albis sese præberent baptizandos. Illi, ut moniti erant, silenter exequentes omnia, die statuto, parentibus insciis, loti & purificati, nouisque ac mundis vestibus induti cum albis & cereis percepturi sanctum baptismum se manibus Episcopi obtulerunt. Videns humano in corpore vultus Angelicos, videns expulsam dæmoniæ squaloris inertiam, in vultibus iuuenum Christum nouum hominem gratiose iam coruscare aspectu, Pontifex ipse, omnesque alij Sacerdotes & Clerici gauisi sunt & admirati super gratiam, quam videre in pueris. Sed quid morer? Baptizati sunt, & propter octauam Purificationis octo dies apud nos commorantes, in domos parentum non sunt reuersi.

S. Osbo pueros catechizat.

Baptizantur.

De matre ipsorum puerorum.

CAPVT XXVII.

Mater verò illorum puerorum (nam pater domo ab-
erat) ubi, quæ gesta sunt, audiuit; pueris nondum
exalbat, ultra quam dici queat, gaudio perfusa,
cuidam de pueris suis: Vade, inquit, nuntia Do-
mino meo Episcopo, quia ipsum & filios meos videre venio.
Erat enim matrona magnæ honestatis & potentia in ciuitate
illa. Episcopus ergo audiens illam aduenire, de sub tecto
exiens in graminis cespite sub diuo cœdit, suosque rege-
neratos adhuc in albis positos, circumsedentibus Clericis,
ad pedes suos collocavit. Sed ubi matrem eminens aduenientem
conspiciunt, modestè confurgentes, & Episcopo prius
inclinantes, quod advertere pulchrum fuit, quasi petitâ li-
centiam.

Sofridus.

Mater puerorū gaudio exultat ob baptizatos filios.

Mater confert se ad Episcopū.

centiâ, obuiam ei vadunt. Quos illa intuens albatos, magnitudine gaudij quasi amens & stupida, soluta in lacrymas, subito in terram corruit. Accurrit Episcopus, accurrunt Clerici, leuant, tenent, consolantur. putabant enim, quod nimietate doloris defecisset. At illa recuperato flatu: *Benedicote*, inquit, *Domine IESV Christe*, totius spei & consolationis auctor, quod ad filios meos tuis Sacramentis imbutos, tuæq; fidei veritate aspicio illustratos, Scis enim *Domine IESV Christe*, quod hos, (tenensque osculata est pueros, & amplexata) in secreto pectoris mei tuæ miserationi iam per multos annos commendare non cessavi, petens, vt hoc cū faceres, quod fecisti.

*Gratias agit
Deo ob conser-
uationem filiorū.*

*Oratio matris
ad Episcopum.*

Deinde ad Episcopum; *Benedictus*, inquit, introitus tuus in hanc ciuitatem, *Domine & Pater* reuerendissime. Multum enim populus tua perseuerantia Domino hūc habet acquirere. Non te dilatio fatiget. En ego ipsa, qua coram te adsto, Dei omnipotentis adiutorio, & tui, *Pater*, animata presentia, sed & pignorum meorum freta subsidio, Christianam me confiteor, quod hactenus non audebam. Sicut enim procreata est, in diebus adolescentiæ suæ de terra Christianorum per rapinam ablata fuit; & cū esset ingenua & speciosa, gentili homini marito suo, diuiti ac præpotenti viro, copulata est, & eosdem filios ex illo suscepit.

*Munera matris
à S. Othone ob-
lata.*

Episcopus ergo super his omnibus Deum benedicens, confitenti & confidenti matronæ Verbo cōfortationis fidem auxit & fiduciam, suæque liberalitatis non immemor, griseæ pelliculæ chlamydem preciosam ei dedit; & eadē petente, atque cum fiducia iam euangelizante, omnes eius domesticos aqua tinxit regenerationis; deinde omnes conuicinos eius & familiares, viros ac feminas cū paruulis suis eadem fidei societas paulatim inuoluit. Pueros quoque ipsos, post expletos octo dies, in die depositionis albarū, duabus camisiis de subtili panno velliuit, & easdem camisas auriphrygio in ora capicij, & futura humerali atque brachiali ornari eis fecit; duosque cingulos aureos; tradens & calceamenta picturata. Verboque doctrinæ ac Sacramento Eucharistiæ eos communicans cum gaudio in domum matris remisit.

*Quomodo S. O-
tho post octauū
diem paruulos
abs se dimiserit.*

Tiemo. Miris modis aurum suum & donaria Otto nossee
expen-

expedit. Vt enim salui essent homines & precio conduxit, & verbo instruxit, rudisque alumnos & spiritualibus documentis informabat, & corporalibus beneficiis conciliabat.

Sesfidus. Optimè animaduertisti. Sed quanto scènore denaria sua in thesauros Domini sui aliquoties congesserit, ex his poteris conicere.

Quomodo pueri pueros attraxerint, & de patre, qui domo aberat.

CAPVT XXVIII.

Rafati etenim pueri cum ad suos adolescentes *Sesfidus.* peruenissent, & quomodo ab Episcopo habiti & instructi essent, & quanta apud illum esset disciplina & honestas, quanta pietas & mansuetudo, ruminare ceperunt: mox etiam quantæ munificentæ & liberalitatis circa omnes extiterit, prædicare oblitæ non sunt. Atque in argumentum rei; *Cernite, inquit; hîs indumentis post omnia beneficia sua nos induit; his aureis cingulis honorauit; pecunia sua captiuos redemit suos: impensis eosdem vestit; cibo reficit, & liberos abire admittit. Quid vnquam simile visum, auditumue in terra Pomeranorum? quid simile Pontifices & Sacerdotes nostri faciunt? hunc certè alium quem visibilem Deum inter homines aduenisse, ipsa gratuita redemptio captiuorum in cippis & compedibus putrefactorum, multos ciues nostros fecerat aut umare. Sed ille hoc negans, non Deum se, sed Dei altissimi seruum pro nostra salute ad nos directum dici & credi optat; & anime immortalitatem, & corporum resurrectionem, & æternam vitam gloriam, doctrinans dicit esse Christianorum. quare non credatur ei?*

Hæc & his similia pagana iuuentus à iuuenibus audiens, aspirante gratia Dei, tracta est & attracta per eosdem in eundem fidei feruorem; reuersique ad Episcopum pueri fide recenter imbuti, more columbarum alias trahentium, gregem non modicum adduxere coæuorum, Euangelij rudimenta suscipere cupientium. Quid multa? catechizantur, baptizantur.

Puerorum ad coæuos & Sodalæ suos oratio de pietate & liberalitate S. Othonis.

Pueri baptizati alios ad baptismum adducunt.

1 a zantur.

zantur. Et à pueris, & à iuuenibus cana Patrum prudentia se passa est erudiri: flammaq; fidei paulatim progrediente, concaluit ciuitas vniuersa: neq; iam occultè, vel pauci, sed publice & multi simul quotidie veniebant ad fidem.

*Quid puero-
rum pater?*

Interea præfatæ coniux matronæ, & pater primitiuorum in via domo absens, vbi audiuit, quod vxor & filij, totaq; domus eius, proiecto paganismo, ritu viueret Christiano, mori voluit præ dolore. Sed vxor prouida, cognatos eius & amicos, qui malagma ei consolationis apponerent, obuiam direxit ægroti. Ipsa verò domi, pro illius conuersione preces Domino, & vota non irrita, offerre non cessauit. Itaque reuersus ille, cum non solum domesticos suos, verum etiam alios vicinos, & conciuos suos veterem hominem exutos, in nouitate vitæ conspiceret ambulantes, ad conformandum se illis, Deo visitante cor illius, facile inclinatus est.

*Ipsè etiam ad
fidem conuer-
situr.*

De reditu nunciorum à Duce Polonia, & scriptis eius super tributi alienatione.

CAPVT XXIX.

Seftidus.

** Hæc vox hoc
loco in bonam
partem acci-
piunt.*

Vm ea geruntur in ciuitate, Paulitius & legati tam illorum, quam nostri à Duce Poloniae veniunt, pacti mandata & scripta * Tyranni secundum hæc verba reportantes. Boleslaus omnipotenti Dei fauente clementiâ Dux Polonorum & hostis omnium paganorum, genti Pomeranicæ, & populo Stetinensi promissæ fidei sacramenta seruanti, pacem firmam & longas amicitias; non seruanti verò, eadem & incendia, & aternas inimicitias.

Si occasiones quærerem aduersum vos, iusta esse poterat indignatio mea, quod quasi fidei vestre transgressores vos retrosum abire conspicio: & quia Dominum & Patrem meum Ottonem Episcopum, omni honore ac reuerentia dignissimum, vita & fama in omni populo & gente præclarum, vestre salutis a DEO vero & nostro ministerio destinatum, sicut oportuit, non suscepistis, neq; hætenus secundum DEI timorem illius doctrina obe-

distis

distu; omnia hæc vestra valebant accusationi: sed interpellare pro vobis. * Responsales & mei & vestri; honorati viri & prudentes, præcipue * Legati. autem ipse Pontifex apud vos manens, Euangelista vester & Apostolus. Horum ergo consilio ac petitioni acquiescere dignum iudicans, seruitutis ac tributis pondus, vt iugum Christi ed alacriores suscipiatis, hoc modo releuare decreui.

Tota terra Pomeranorum Duci Polonia, quicumque sit ille, trecentas *Pacta Bolesl. tantum argenti marcas publici ponderis annis singulis persoluent. Si bel- cum Pamera- lum ingruet ei, hoc modo eum iuuabunt. Nouem Patres familias decimum mii.* in expeditionem armis & impensis abunde procurabunt. Ista seruantes & fidei Christiana consentientes nostram pacem porrectione manus, & æterne vite gaudium consequemini; & in omnibus opportunitatibus vestris præstidia semper & auxilia Polonensium, tanquam socij & amici, experiemini.

Igitur habita concione, vbi coram populo & principibus Verba hæc recitata sunt, multo quàm dum apud * Naclam ar- * Naclam seu. mis subacti essent, lætiores facti, sacramenta deuotè suscipien- Naclum. tes, remotâ omni contouersâ, Euangelicis traditionibus se *Concio Episcopi ad Sietimenses.* submiserunt. Episcopus verò, arrepto tempore, pulpitum *philip. 4.* conscendens: nunc ait, ad nostri sermonis officium ventum est: & incipiens; gaudete, inquit, in Domino semper, iterum dico gaudete, modestia vestra, fides & conuersatio vestra nota sit omnibus, nota sit omni mundo. Nam totus mundus pro vestra doluit infidelitate. Totus enim mundus, fratres charissimi, vsque ad hunc terra angulum, lumen veritatis agnoscit, & vos in tenebris manere voluistis? Pudeat & pœniteat vos, creatorem vestrum hæctenus non agnouisse. Nunc ergo tantò deuotius, quanto seriùs ad ipsum conuertimini; currite, festinate, vt eos, qui vos in fide præcesserunt, consequamini: hoc agere solliciti, vt, qui de vestra cecitate pie doluerunt, de vestra illuminatione possint in Christo gloriari.

Et primò ipsis deceptoribus Dijs vestris, surdis & mutis sculptilibus, & *Monet S. Otho Sietimenses, & idolis & ledi-* immundis spiritibus, qui in iis sunt, signo crucis armati, quantotius renuntiate, sana diruite, simulacra conterite, vt hostibus eius eiectis, à vobis Dominus DEVS vester, DEVS viuus & verus, in medio vestri habitare dignetur. Nisi enim omnes alios abiiciatis, ipsum habere propitium non potestis. Fugit enim, & indignum sibi reputat aliorum consortium Deorum: & nulla communicatio eius cum idolis. Sed scio, quia nondum satis confiditis

ditū; scio, quod timetū dāmones inhabitatores sanorum ac sculprilium vestrorum, & idcirco non audetis ea comminuere; sed pace vestra sit, vt ego ipse cum fratribus meis Sacerdotibus & Clericis simulacra & continas illas aggrediar; & si nos Crucis sancta signaculo premunitos, illos permanere videritū, eodem crucis muniri trophæo, vos omnes nobiscum in securi & scia excisis ianuis & parietibus deiciite illas & incendite.

De destructione sanorum & simulacrorum.

CAPVT XXX.

Sesridus.

*Destruuntur
Templa Idolo-
latrica.*

Vod cum audissent, & annuissent, Episcopus & Sacerdotes, celebratā missā & accepta communionē armati securibus & harpis continas aggrediuntur, & sana comminuentes & excidentes, omnia scandentes tecta & conuellentes. Stabant autem ciues aspicientes quid Dij facerent miserimi? Vtrum nam tecta sua defenderent, nec ne? At vbi destructoribus nihil mali euenire vident; si, inquit, aliquid diuina virtutū haberent, isti, quorum sacra & templa conuelluntur, vtique defenderent se. Si autem se defendere, aut sibi prodesse non valent, quomodo nos defendere, vel nobis prodesse poterunt? Et hæc dicentes, facto impetu, diruunt & comminuunt omnia, ipsamque lignorum materiam inter se diripientes ad domos suas in vsum foci coquendis panibus & cibis comportabant; & quia plus rapienti, plus habere fas erat, omnes illa continua numero quatuor, mira celeritate confracti sunt, ac direpta.

*Quid sit Cōti-
na? Cram. Præ-
dicans lib. 1.
Chronici ca. 21.
Continas in-*

*terpretatur,
gemetuchäuser vnd Wirtschafften / in dem end verordnet, daß man darinn gewisse Zusamentunff-
gen / Seltē / vnd dergleichen Gesellschaften begienge.*

Tiemo. Quare illa templa vocabant Continās?

Sesridus. Sclauica lingua in plerisque vocibus Latinitatem attingit, & ideo puto ab eo, quod est continere, Continās esse vocatas.

De

De quatuor Continis, & de cultura vini qua dignior erat, & incisione quercus.

CAPVT XXXI.

ERant autē in ciuitate Stetinensi Continē quatuor, *sefrides.* sed vna ex his, quæ principalis erat, mirabili cultu & artificio constructa fuit interius & exterius sculpturas habens de parietibus prominentes, imagines hominum, & volucrum, & bestiarum tam propriè suis habitudinib. expressas, vt spirare putares ac viuere, quod *Ornatus prae-* quærarum dixerim, colores imaginum extrinsecarum nulla *cipui fuit.* tempestate niuiam, vel imbrum fuscari vel dilui poterant, id agente industria pictorum.

In hanc ædem, ex prisca Patrum consuetudine, captas o- *Præda omnium in* pes & arma hostium, & quidquid ex præda nauali, vel etiam *hoc delubro va-* terrestri pugna quæsitum erat, sub lege decimationis congere- *posita.* bant, crateres etiam aureos vel argenteos, in quibus augura- *Crateres au-* ri, epulari & potare nobiles solebant, ac potentes in diebus *gurales.* solennitatum, quasi de sanctuario proferendos ibi collocaue- *Cornua deam-* rant. Cornua etiam grandia taurorum agrestium deaurata *vata.* & gemmis intexta potibus apta, & cornua cantibus apta, mucrones & cultros, multamque supellectilem preciosam, raram visu, pulchram in ornatum & honorem Deorum suorum ibi conseruabant, quæ omnia Episcopo & Sacerdotibus, vbi fa- *Totus Thesau-* num dirutum fuerat, danda censebant. Sed ille; *rus fani euerse-* inquit, vt à vobis ditemur, nam talia, & huius meliora domi nobis abun- *offertur Epi-* dant. Vos ea potius, quorum sunt, in vestros vsus, cum DEI benedictione *scopo.* distribuite; & aqua benedicta omnia conspergens, & crucis benedictione super ea facta, iussit, vt inter se illa diuiderent. *Renuit accipe-* *re.*

Erat autem ibi simulacrum triceps, quod in vno corpore tria capita habens. **Triglas, Trig-* Triglav vocabatur: quod solum accipiens *lass. Pomeran-* ipsa capitella sibi cohærentia, corpore comminuto, secum in- *orum idolum* de quasi pro trophæo asportauit, & postea Romam pro argu- *triceps.* mento conuersionis illorum transmisit, scilicet ad videndum, *S. Otho idolum* Domino Apostolico, & Vniuersali Ecclesiæ, quid ipse illius *Triglass Romæ* *obedi-* *missit.*

*De tribus aliis
continis seu fa-
nis.*

obedientiarum vellendo & plantando, adificando & destruendo apud illam gentem profecisset. Tres verò aliarum Continarum, minus venerationis habebant, minusque ornatae fuerant. Sedilia tantum intus in circuitu extructa erant & mensae: quia ibi conciliabula & conuentus suos habere soliti erant. Nam, siue potare, siue ludere, siue seria sua tractare vellent, in eadem ad certis diebus conueniebant & horis.

*Quercus pro
numine culta.*

Erat praeterea ibi quercus ingens & frondosa, & fons subter eam amoenissimus; quam plebs simplex numinis alicuius inhabitazione sacram aestimans, magna veneratione colebat. Hanc etiam Episcopus, cum post destructas Continis incidere vellet, rogatus est à populo, ne faceret. Promittebant enim nunquam se ulterius sub nomine religionis nec arborem illam culturos, nec locum: sed solius umbræ atque amenitatis gratia; quia hoc peccatum non sit, saluare illam potius, quam saluari ab illa se velle: qua suscepta promissione, Acquiesco, inquit, Episcopus, de arbore: sed illud viuum numen sordium vestrarum, de medio tolli oportet. quia nec augurium, nec sortilegium exercere Christianis licet.

De prophetante caballo & hostis.

CAPVT XXXII.

Sesridus.

Habebant enim caballum mirae magnitudinis & pinguem nigri coloris & acrem valde. Iste toto anno vacabat, tantaeque fuit sanctitatis, ut nullum dignaretur fessorem: habuitque vnum de quatuor sacerdotibus templorum, custodem diligentissimum. Quando ergo itinere terrestri contra hostes, aut praedatum ire cogitabant, euentum rei hoc modo per illum solebant praediscere. Hastae nouem disponebantur humi, spatio vnus cubiti ab inuicem disiunctae. Strato ergo caballo atque frenato, sacerdos, ad quem illius pertinebat custodia, tentum freno per iacentes hastas in transuersum ducebat ter atque reducebat. Quod si pedibus inoffensis, hastisque indisturbatis equus transibat, signum habuere prosperitatis, & securi pergebant.

Hoc

*Mirabilis ratio
explorandi e-
uentum belli.*

Hoc ergo genus sortium, aliasque ligneas calculationes, in quibus naualis pugnae vel praedae considerabant auguria, quamuis multum renitentibus aliquibus, tandem DEI auxilio penitus abrafit, ipsumque profani vaticinij caballum, ne simplicibus esset offensionis laqueus, in aliam terram vendi praecipit; asserens hunc magis quadrigis, quam prophetiis idoneum. Cumque omnes superstitiones & enormitates suas, Episcopo docente, abiiecissent, monuit, ut omnes Christianos fratres suos reputantes nec venderent, nec interficerent, neque captiuando torquerent, nec terminos eorum turbarent; sed fraternè ac socialiter se cum omnibus gererent; eademque ab illis mutuo sperarent; & quod omni immanitate crudelius erat, femineos partus enecare, ne ultra fieret, mulieres collaudare monebat. Nam usque ad haec tempora, si plures filias aliqua genuisset, ut caeteris facilius prouiderent, aliquas exiis iugulabant, pro nihilo ducentes parricidium.

Equum superstitionis Minister venditur.

Salubria monita Stetinensibus data.

Barbara immanitas.

De profectu Ecclesiae post abdicationem simulacrorum, & de morte improbi sacerdotis.

CAPVT XXXIII.

Mundata igitur ciuitate ab immanitate scelerum & spurcitiarum: abdicata etiam coningum pluralitate, adiuuantibus & coeuangelizantibus illis, qui ante vniuersalem populi consensum, fidem quasi priuatim acceperant, sunt catechismi per vicus, & capita platearum; tuba insonat Euangelij; Cruces eriguntur; crucifixus adoratur; omnis aetas, omnis lingua Christum nominat, Christum ruminat, verbaque fidei aut discunt omnes, aut docent. In tam ingenti autem ciuitate, quae nongentos patres familias absque paruulis & mulieribus & reliqua multitudine numeratos habebat, non est inuenta persona, quae post generalem consensum, ab Euangelij veritate se subtrahere niteretur.

Sesquiduo.

Catechismus per capita. Cruces eriguntur.

Omnes Stetinenses ad fidem transeunt, unico sacrificio excepto.

m

tere-

téretur, nisi solus ille sacerdos, qui præfati caballi habebat curam. Hic autem cum multis importunitatibus fatigaret Episcopum, & bono semini zizania superiaceret, die quadam, cum multa prece ab omnibus rogatus, & ab Episcopo multis rationibus superatus, ex obstinatione nullo modo vellet acquiescere Veritati; nocte ipsa diuina ultione percussus, tumore ventris ac dolore crepuit & mortuus est. Quod factum vniuersæ ciuitati magnum incussit terrorem; omnesq; Christum laudantes fortem DEVM, suæque legis æmulatorem vocitabant.

Qui tamē paulo post meritis pœnam dedit.

*De questione mota, super morte
sacerdotis.*

CAPVT XXXIV.

Timeo.

Hoc caput deest in edit. Canis.

Dubitatio.

*Psalm 33.
Responsio.*

Matth. 12.

Miror quod tantæ pietatis homo neque hunc sacerdotem, neque viduam illam, quam etiam superius à DEO percussam meministi, vt conuerti possent, à morte suscitauit. Nam de quibusdam Sacerdotum legitur, persecutores suos hominesque impios, conuersionis gratia, reuocasse ad vitam.

Sesfridus. Iudicia DEI abyssus multa. Et illi quidem, quia prædestinati erant ad vitam æternam, idcirco huic vitæ redditi sunt, vt conuerti possent & saluari; illi autem, quia prædestinati non erant, nec resuscitati sunt, nec saluati; sed propter blasphemiam in DEVM adeo iuste damnati sunt, & condemnatione istorum alij docti sunt atque correpti.

Timeo. Vt video, quia blasphemia Spiritus sancti irremissibilis est, idcirco tanquam blasphemus à vita eos irreuocabiliter sentis esse defunctos: sic enim Phariseis blasphemantibus à Domino dictum recolo: *Omni qui dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei; qui autem dixerit verbum contra Spiritum sanctum, non remittetur ei neque hic neque in futuro seculo.* Timidè quidem & cautè de diuinis iudiciis disputandum est. Sed quia fides Catholica de incredulis omnibus generalem ante

me

me fixit sententiam, eiusdem orbitam non excedere, iustum puto. Videntur enim hi, de quibus sermo est, blasphemi contra Spiritum sanctum sensisse, quod est, verbum corde firmare: nam hoc proprie dici potest blasphemia; & idcirco non esse ad vitam reparatos. Sicut enim saluandi his adscensionis ad vitam nituntur gradibus, fide scilicet, spe & charitate; nam profecto fide incipimus, spe proficimus, charitate consummatur; ita è diverso, hi, qui pereunt, per oppositum iter descensionis tendere videntur ad interitum. Initium enim perditionis perfidia eis est, prouectus perditionis, quamuis insolite dicatur; quia melius defectus vocatur; desperatio. Consummatio autem perditionis blasphemia aliquibus videtur; sicut enim charitas, quæ consummat hominem, semper diligit & gratias agit: ita eius contrarium, quod blasphemiam dicunt, negligit, id est, nequaquam diligit, sed bonis & donis Dei semper ingrata est; quod est iniuria Spiritus sancti. Vnde hi aliis contribulibus & concuiibus suis cum gratiarum actione Verbum salutis recipientibus, & fide incipientibus, spe proficientibus, vt ad arcem perfectionis, quæ charitas est, quandoque pertingerent, pro dolor, in perfidia sua remanentes in desperationis Barathrum, atque in blasphemiam abyssum corruerunt.

Sesquid. Negare non audeo; sed argute satis blasphemiam charitati dicis contrariam. Equidem si rectè perfidiam fidei dicimus contrariam, & desperationem spei; quid magis contrarium sit charitati, quàm blasphemia, in omni genere vitiorum inuenire non possum. Sed charitas est summum bonum; ergò eius contrarium, quod est blasphemia, est summum malum: quomodo enim non summum malum, quod neq; hic neq; in futuro seculo prædicatur remittendū? Si autè summum malum est; summo bono maximè contraria est. Iterū: charitas est diligere DEVM de corde puro & cōscientia bona, & fide non ficta. E conuerso, blasphemia est de impuro corde & mala cōscientia, & fide ficta odisse DEVM. Nā de impuritate cordis & mala cōscientia nascitur desperatio: fides autè ficta, perfidia peior est. Ergò ex perfidia & desperatione perfidi & desperati homines, malo

& seruili timore timere incipientes etiam odiunt eum, à quo sine dubio se damnandos sciunt.

Eo etiam ordine hostis antiquus in abyssum descendit. Perfidus enim est; quia non credit in DEVM. desperatus: quia non sperat. blasphemus, quia seruilliter metuens etiam odit eum, à quo se damnatum & damnandum nouit. Perfidia est infernus: desperatio infernus inferior; blasphemia, infernus infimus, quod est abyssus. Ibi religatus tenetur ille infelix suae obstinationis ac diuinæ distributionis catenâ, nunquam ab illa exiturus blasphemia. *Imitantur autem illum, qui sunt de parte illius.*

8. ap. 2.

*Herbordus, G-
nus ex quatuor
scriptoribus G-
sa S. Othonis.*

*Sententia Her-
bordi.*

4. Reg. 4.
1. B. 9.
1. ap. 12.

Matth. 13.

Luc. 9.

1. B. 3.
1. Cor. 12.

At hic Herbordus quare ad hæc omnia silet? Egone, inquam? Satis superest illis vestra de illorum morte sententia. Sed tamen circa hoc, quod resuscitati non sunt, quod sentio, dicam, si placet. In historiis omnibus tam veteris quam noui Testamenti, ubi à Prophetis & Apostolis, vel ab ipso Domino mortui resuscitati leguntur; aut fide, aut petitione propinquorum id effectum considero. Sic Elisæus, fide matris, puerum suscitauit; sic Petrus Tabitham; sic & Dominus Lazarum à mortuis reuocauit. Vnde, si fides aut petitio proximorum pro his interpellasset; Episcopo virtutem Dei ad miraculum non defuisse, haud dubium est. Quis sanctior Christo? Et de ipso Euangelista dicere non cunctatur: *non poterat autem IESVS ibi facere quidquam propter incredulitatem eorum.* Hinc manifestum est, viuentium fidem necessariam esse ad mortuorum resuscitationem. Et de paralytico, quem per regulas propinqui submiserunt ante IESVM, vide quid dicat Euangelium: *Et videns IESVS fidem illorum, dixit Paralytico; Tolle lectum tuum, &c.*

Sed audite, quæso, adhuc, dona Dei diuersa esse, quis nesciat? Petro datum est, mortuos suscitare, infirmos curare, demones effugare, aliaque multa in hunc modum corporalia beneficia præstare per miracula, quibus ad spiritualia bona suos alliceret auditores; argentum autem & aurum, quod egenti daret, non habebat; sicut ipse pauperi claudo stipem poscenti respondit; *argentum & aurum non est mihi; quod autem habeo, hoc tibi do.* Sed ab eo, qui dat unicuique, prout vult; Otroni datum est,

est, multas opes habere cum bonitate & largitate admirabili. Petro igitur orante, Christus languidos & debiles curauit. Ottone autem largiente, Christus vincula & captiuitates ab-
 voluit. Petri oratio & Ottonis largitio in salutem populi ab
 vno Christo dispensabantur: alter sanctitate, alter liberalita-
 te pollebat: ille prodigaliter, ille liberaliter beneficus erat: v-
 terque carceres aperuit; vincula soluit: sed ille prece, iste pre-
 cio: ille mortuos suscitauit: iste, ne moreretur homines, mor-
 bos fugauit. Quid enim fames, sitis, gelu & alia incommoda
 vitæ nostræ, nisi morbi sunt, qui nisi congruis effugentur me-
 dicinis, profectò exstinguunt hominem. Non tamen Otto-
 nem Petro me quisquam putet velle adæquare; nisi fortè vt
 Mantuam Romæ, vt Maro quadam proportionis ratione res
 æquales fingit dicens: *Sic canibus catulos magnis, sic matribus hædos* *Virg. Egl. 1.*
 Assimilant, naturæ scilicet ac formæ proportionem, non magni-
 tudine corporis, aut quantitate. Sed tu, quod cœpisti euolue.

*De latitia & splendore candidatorum ac de
 profectu eorum.*

°CAPVT XXXV.

Destruatis igitur fanis, collisis simulacris, multa-
 to diuinitus sacerdote, victoria crucis erigitur,
 construuntur baptisteria, dolia humo infodiun-
 tur, cortinis velantur, omnibusque religiosè ac
 sanctè apratis, populus per aliquot dies antè catechizatus &
 instructus, ad aquam regenerationis, cum multa grauitate ac
 disciplina, se offerebat; toto corpore balneis prius abluti, ac
 lotis & mundis vestibus induti, cereos ardentes & albas suas
 gestantes; ac sancti Spiritus accensi desiderio singuli apud se
 in cordibus suis cantantes: *Quemadmodum desiderat ceruus ad* *Psal. 42.*
fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea
ad Deum fontem, viuum: quando veniam, & apparebo ante faciem Do-
mini.

*Exhortatio S.
Othonis ad ca-
techumenos.
Esal. 33.*

Pater verò spiritualis feruorem, & studia filiorum tacite mente considerans, abundantia lætitiæ spiritum excitante, obortisq̃ue præ gaudio lacrymis inter agendum in vocem exhortationis erupit dicens: *Venite filij, audite me, timorem Domini docebo vos: accedite. & illuminamini, & facies vestrae non confundentur.*

*Fulgor in Cul-
tibus baptiza-
torum.*

Nec abs re fuit talis ex ore Sacerdotis exhortatio. Videbat enim, quod & nos alij cum magnæ admirationis tripudio cõtuebamur; quodq̃ue ipsi ciues nos contemplari monuerunt, in vultibus scilicet omnium baptizatorum quendam iucundum & spiritualis gratiæ rutilare fulgorem: ita vt baptizati à non baptizatis, veluti lux à tenebris, facile discerni possent: quidûe tenebrosus dæmon suis cultoribus, & quid Deus lucis auctor & amator suis dilectoribus conferre habeat, omnibus intueri promptum fuit. Currebant egò de ipsa ciuitate, & de omni circum prouincia felices animæ ad regales nuptias ingredi festinantes; & Episcopo seorsim tingente solos mares pueros; alijs autem & alijs Sacerdotibus seorsim viros, & seorsim mulieres. Apud omnes opera Dei feruebant, & de Aegyp̃tia seruitute populo acquisitionis, transito mari, liberato, velut olim ad montem Sinai, lex panditur Euangelij, & quid Christianis fugiendum, sequendumûe sit, sicut sive plena docentur, sic & plena intentione discunt & facere ardent.

*Quamdiu Ste-
tini mäschrift,*

Manimus ergò in eodem loco negotiosi operatores serè alijs tribus mensibus, destruentes & ædificantes, euellentes & plantantes, & irrigantes, ipso agro Dominico suis cultoribus grata & gratuita fœcunditate victum præbente necessarium. In omnibus enim victui nostro competentibus liberales nobis extiterunt & humani, optantes, vt si fieri posset, nunquam à se diuelleremur.

** Vbi antea
Contina san-
ctum Triglase
fuerat.*

Ordinatis autem illic omnibus, quæ rudi Ecclesiæ profutura credebantur, extructaque Basilica diligenti artificio in medio foro Stetinensi, collatisq̃ue omnibus, quæ sacerdotalis officij ratio poscebat, qui populo præfesset, sicut vbiq̃ faciebat, sacerdotem inuestire curauit.

De

De exploratione Fulienſum, & conuerſione ipſorum.

CAPVT XXXVI.

Iulienſes etiam, Epifcopo & nobis ignorantibus, *Seſfidus.*
 quosdam homines cautos & gnaros Stetinā mi- *Exploratores a*
 ſerant exploratores tacitè, quidnam illic agere- *Iulienſibus*
 mus, ſi ab eis reciperemur, annon; & qui omnes *ſubmittuntur.*
 vias noſtras & ſtudia noſtra diligenter conſpicerent atque re-
 ferrent. At illi, vbi habita exploratione diligentiffima, nihil
 impoſturæ aut doli circa nos inuenerunt, & Stetinēſes, licet *Renunciant*
 tardè, fidem tamen vnanimiter ſuſcepiffe viderunt, reuerſi ad *Iulienſibus,*
 ſuos, more Apoſtolorum & Euangelistarum, pagani paganis, *qua viderant.*
 nobis abſentibus, quanta bona vidiffent & audiffent; & quàm
 bona, & quàm munda eſſet fides, & doctrina Chriſtiana præ-
 dicare non ceſſabant, eorumque verbis paulatim ſcintillanti-
 bus, quaſi arundinetum, tota ciuitas incanduit; & iam tæde-
 reatque horrere ſuper ſuis abominationibus, ſuaque idola &
 errores, quibus inuoluti tenebantur, exſecrari cœperunt.

Epifcopus autem tenorem pacti, quo ab eis recellerat,
 mente habens, cogitabat quidem, ſtatim poſt conuerſionem,
 Stetina ad eos properare; ſed rogatus eſt duo prius inuiſere
 caſtella, Graditiam videlicet, & Lubinum, quæ in cõfinio po- *Graditz &*
 ſita, ad pagum pertinebant Stetinēſem. At vbi homines illi, *Lubim Caſtel-*
 velut arida, imbrem ſitiens, verba Euangelij ſuſcipientes, fidei *la ad Oderam,*
 Sacramentis imbuti ſunt, extructo altari & ſanctificato per *Chriſtianam*
 caſtellum vtrunque: atque ordinatis illis ſacerdotibus, per *religionem ſu-*
 Oderam flumen in mare lapſi, vento meliori ad Iulienſis littora *ſcipiunt.*
 nauigauimus.

Quanto autem exultationis triptidio recepti fuerimus, *Quanto honore*
 & quanta humilitate illorum & ſatisfactione priores iniurias *& gaudio s. O-*
 obliuifci nos rogauerint, dicere non valeo. Quidquid autem *tho Iulienſis ex-*
 ſuſcipiendi Chriſtianifmi ratio exigebat, diſcere & facere, af- *ceptus fuerit.*
 ſumere vel reicere non morabantur, ita vt illic impleri vi-
 deres,

*Psal. 148.
Psal. 17.
Iulienensium
mutatio in ma-
lior.*

deres, quod scriptum est; Ipse dixit, & facta sunt; & populus quem non cognoui, seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi. Hæc autem fuit mutatio dexteræ excelsi. nam quos prius contis & fustibus à suis terminis satis inclementer exturbauerant; postmodum, quasi angelos de cælo venientes, summo studio venerati sunt; sanctum arbitrantès atque diuinum, quidquid à nobis dictum vel factum est.

*Ingens multi-
tudo eorum,
qui baptiza-
bantur.*

*Labores ass-
dus S. Othonis.*

Sed quid multis? Tota ciuitas atque prouincia cum populo suo apposita est ad Dominum; tantaque fuit multitudo virorum & mulierum, & vtriusque sexus puerorum, vt in spatio duorum mensium, quamuis sine cessatione instarem operi, vix omnes tingere possemus. Quantum & illic sudoris, & laboris sanctæ semper memoriæ Otto loquendo & clamando in turba, baptizando, & multa faciendo pertulerit, qui videt omnia, viderit Deus. Sed, quia ciuitas hæc in medietate sita est Pomeraniæ, ciuesque Iulienenses fortes & duræ ceruicis, tam Dux Vurati stans, quam Principes terræ Sedem Episcopatus illis constituendum fore censuerunt; scilicet vt gens aspera ex iugi Doctoris præsentia mansuesceret, nec ad pristinos rediret errores; & quod de medio ad omnes terminos terræ chrisma & alia, quæ ab ipso accipienda sunt, facilius deportari possunt. Itaque duas illic Basilicas fieri præcipiens, altaria tantum & sanctuaria consecrauit, quia dum reliqua pars interim consurgebat, & perfectionem expectare, longum erat ad alia festinanti.

*Agitur de Sede
Episcopali Iuli-
na statuenda.*

De conuersione Dodona ciuitatis.

CAPVT XXXVII.

*Sefridus.
* Alter; Do-
dona.
S. Orho Dodo-
na S. Crucem
erigit; & in e-
ius honorem
Ecclesiam ex-
struit.*

Moventes autem à Iulina* Dodonam venimus, nihilque difficultatis aut contradictionis illic inuenientes, sanctæ Crucis trophæum ibi ereximus. Et quia locus nemorosus erat & amœnus, & ligna ad ædificandum suppetebant, in honore sanctæ Crucis ingentem Ecclesiam de nobili artificio fundauimus, & cū læticia & gaudio populum catechizantes & baptizantes, quia messis multa erat, ad vltiora progredi festinauimus.

Transito

Transito autem flumine, quod Dodonam præterlabitur, ciuitatem quandam inuenimus, magnam quidem ambitu & spatiosam, sed raros incolas: nam ferro & incendio se vastatam ^{Vastata ciuitas.} adustionum signis & cadauerum aceruis, spectantibus indicabat. Ipsi autem incolæ tenues illorum se fuisse clientulos, qui à Duce Poloniæ illic interfecti erant, & captiuati, asserbant, & à facie gladij saluatos se fugæ præsidio. Fecerat autem ex ramis & virgultis circa ruinam parietum tuguria & umbacula, quibus tegebamur, quousq; tecta meliora instaurarent. Hos Pater optimus verbis consolans, & sipe releuans, benignissimè instruxit & baptizauit. Multi etiam de viculis circumpositis ruricolæ illic confluente fidei percepere Sacramenta.

De conuersione Colobergæ ciuitatis.

CAPVT XXXVIII.

INde Colobergam peruenimus, quæ super littus maris sita est. Sed quia ciues illius pœnè omnes, institorum more, ad exterarum insulas, negotiandi causa, nauigauerant: illi, qui domi reperti sunt, absentibus suis conciuibus, nihil se noui aggressuros dicebāt: atque sub occasione tali aliquandiu restiterunt Euangelio. Tandem exhortationibus crebris ab Episcopo superati sunt. Confirmatis ergo eis in fide SS. Trinitatis, & baptismo regeneratis, & fundato altari & sanctuario, cæterisque, quæ nascenti Ecclesiæ utilia credebantur, ordine peractis, diei vnus itinere distantem à Coloberga * Belgradam petens, simili operum effectu illic lætificatus est; omnibus se Domino sponte applicantibus: quod ubi factum erat, visum est ei, bonum esse, omissis quatuor, quæ supererant, ciuitatibus cum pagis, insulis & viculis suis, videlicet Noirnia, * Hologosta, * Cozgaugia & * Timina: quia tempus eū renocabat (hiems quippe erat) id, quod plantauerat, interim irrigare, ne fortè dilatando tantum agrum suum, & non etiam excolendo, in vacuum curret, aut cucurrisset; quin etiā, si vltius procederet, ante diem

Sefridus.

*S. Otto Genit
Colobergæ seu
Colobregam.*

*Excusatio Co-
lobergensium.
Sed tandem
monitis Episco-
pi cedunt.
* Belgard.*

** Wolgast.
* Gustaw.
* Cammina.*

n Palma-

Palmarum, sicut disposuerat, redire ad suam Sedem, consecraturus chrisma, minimè potuisset.

De termino Euangelij facti in Belgrada ciuitate, & de reuisione ciuitatum baptizataram antequam exiret de terra.

CAPVT XXXIX.

*Se fidus
S. Otho reuist
omnia loca, & ubi
Euangelium
annunciauerat.*

*Dedicat Ecclesias
sua extruendas.*

*Denuo multos
baptizat.*

*Multa & alio-
ditig.*

Iscretus ergò Pontifex apud Belgradam terminum ponens Euangelij, omnia loca & ciuitates superius nominatas, in quibus semina fidei sparserat, fidus agricola denuo perlustrauit; cogniturus quomodo se haberent sata. Et ecce omnes, quas imperfectas reliquerat Basilicas & Ecclesias, perfectas inuenit. Adopus ergò dedicationis deuotus & lætus accingitur; atque inter dedicandum, Chrismatis vnctione populum confirmans, etiam quàm plurimos inuenit baptizandos, qui generali baptismo prius interesse non poterant, eò quod in exteris partibus peregrinati, negotia sua exercebant: quorum profectò Dodonæ, Iulinæ, Stetinæ maxima erat copia. Mira quippe auditate, audito, quòd Episcopus discedere uellet, ad eum confluerunt, infelices se reputantes, quibus sine illius benedictione remanere contingeret. Quæ res in singulis locis aliquandiu nobis remorandi causa fuit. Nullam autem ciuitatem, aut locum plantationis suæ relinquere uoluit, quam non semel aut sæpius ante exitum à terra, confortationis, & consolationis causa reuiseret.

Talibus ergò uisitationibus, regione peragrata, consolando, confirmando, atque salutando amicos, paternos, & filios nostros, in pacis osculo dimisimus eos, & dimissi sumus, lacrymis & gemitibus diuisionis dolorem utrinque temperantes. Multoties etiam toto conamine nos iugiter apud se retinere moliti dominum meum, ut Episcopatum ibi gubernarec

naret ardentissimè rogabant, se ipsos & omnia sua illius ditioni seruire pollicentes. Et, vt verum fatear, tanto amore suæ plantationis flagrabat Episcopus, quod voluntatem plenariã apud eos remanendi haberet: sed à Clericis suis dissuasus est.

De descriptione morum gentis, & de re-
ditu Episcopi.

CAPVT XL.

T video, inquit; tua narratio ad sedem suam re-
ducere vult Ottonem nostrum: Sed, de ipsius
terræ, quam deseris opportunitate vel fecundi-
tate vellem aliquid diceres. Possent ne illic esse
Cœnobia?

Sefridus. Possent utique, & maximè huius temporis Sancto-
rum, qui terram vberem, quàm scopulos aridos, vel squalentè
eremum incolere malunt, suæ memores imbecillitatis. Nam
piscium illic tam ex mari, quàm ex aquis & lacubus, & stagnis
abundantia est incredibilis, carratamque pro denario recen-
tis acciperes alecis, de cuius sapore vel crassitudine gulosita-
tis arguerer, si dicerem, quod sentio. Ferinæ ceruorum, bubu-
lorum, & equulorum agrestium, vrsorum, aprorum, porcorum
omniumque ferarum copia redundat omnis prouincia. Bu-
tyrum de armento, & lac de ouibus cum adipe agnorum & arietum, cum
abundantia mellis & tritici, cum * canauo & papauere, & cun-
cti generis legumine: atque si vitem & oleam, & ficum haberet,
terram esse putares repromissionis propter lignorum abun-
dantiam fructiferorum. Sed Episcopus vitem illi terræ deesse
nolens, in secunda profectioe, cuppam furculis plenã attulit,
& implantari fecit, vt tellus eã vel sacrificio vinum procrearet.

Tanta verò est fides & societas inter eos, vt furtorum &
fraudum penitus inexperti, cistas aut serinia serata non habe-
ant. Nam seram & clauem ibi non vidimus. Sed & ipsi admo-
dum mirati sunt, quod clitellas nostras & serinia serata vide-
runt. Vestes suas, pecuniam & omnia preciosa sua in cuppis &
doliis

Tiemo.

*Qualis Pome-
rania.*

Piscium copia.

Deut. 32.

Fera.

Armenta.

** cannabe.*

S. Otho Sives in

Pomeraniam

infert.

Fidelitas Po-

meranorum.

Nihil occludunt,

Sed includunt,

quia absq; seris

omnia ista

sunt.

*Mensa apud
Pomer. semper
ferculis onusta.*

** soricilegus.*

*S. Otho cum
suis reuertitur
ad Boleslam,
Ducem Polo-
nia.
Beneuolentia
& humanitas
Ducis in S. O-
thonem & co-
mites.*

*Adalbertus
Primus in Po-
merania Epi-
scopus.*

doliis suis simpliciter coopertas recondunt, fraudem nullam metuentes, utpote inexperti, & quod mirum dictu, mensa illorum nunquam disarmatur, nunquam *deserculatur*: Sed quilibet paterfamilias domum habet seorsim mundam & honestam, tantum refectioi vacantem. Illic mensa cum omnibus, quæ bibi ac mandari possunt, nunquam vacuatur; sed, aliis absumptis, alia subrogantur. non forex, non * soricilegus admittitur; sed de mappa mundissima fercula reguntur comesuros expectantia. Quacunque igitur hora reficere placuerit, hospites sint, domestici sint, omnia parata inueniunt intromissi ad mensam. Et de his satis dictum est.

Reuertentes autem de terra illa, rursus transitum facimus, per Patrem nostrum, Ducem Polonia. Retribuat illi Dominus IESVS in die agnitionis omnia bona, quæ ostendit nobis: nam tantæ affectionis, tantæque benignitatis circa nos exitit, ut etiam in Pomerania positis, hiemis tempore, ille vir optimus vestes nobis mitteret hiemales, Episcopo, & vnicuique secundum suam personam idoneas, tam Clericis, quam militibus siue scutiferis omnibus.

Nunc ergo consummatis his, ad quæ nos vocauerat, ipse ad se reuersos, omnes nos, ut filios charissimos, recipiens, Episcopum & ceteros quosque congruis honoribus habitos, nullum reliquit in donatum. Dein, quia festinantes vidit, cum multa gratiarum actione dimissos, usque in Bohemiam nos fecit conduci. Episcopus vero propter festinantiam, de Episcopatu Pomeraniæ pro voto suo tunc ordinare non potuit, sed, de prudentia Ducis confusus, ei ex otio commisit ordinandum.

At ille unum de Capellanis suis *Adalbertum* nomine, quem de latere suo cum aliis duobus Sacerdotibus in adiutorium cõcesserat Episcopo, Præfulatus honore in gente illa sublimavit. Itaque, ut breuis sim, iuxta propositum suum, ante diem Palmarum ad sedem suam Otto reuersus est.

De inopinato incendio in ciuitate Babe-
bergenſi exorto.

CAPVT XLII.

Ed dum fortem armatū, qui eatenus atrium suum, Pomeraniam scilicet, possederat, fortior Christus superueniens superasset, armisque eius per beatum Præsulem conſectis, spolia distribuisset, non ferens ille violentam de sedibus suis exclusionem, tanquam leo rugiens, vel modicam seruo Dei inferre nisus est laſionem. Et aliud, quod ageret, Domino prohibente, non inueniens, locum Babebergenſem, maiori ex parte, inopinato incendij discrimine, absumpsit, vt, dum pastor eximius, peracta apud extraneos prædicatione, sponsam suam cum gaudio reuiferet, non per omnia integram, sed aliquantulum hoc damno conſaſatam, ac mœrore conſectam inueniret. Noſte enim, qua feſtiuitas ſancti Hermetis Martyris agebatur, cuius precioso corpore locus ipse à primordio per fundatorem suum beatum Henricum nobiliter est insignitus, idem lamentabile incendium, occasione mulieris cuiusdam in partu laborantis, ſumpſit exordium: quod ſtatim circum circa ſe impetu valido torquens, omnem locum extra ciuitatis ambitum tanta vaſtauit atrocitate, vt vix rariuſcula quorundam caſa euaderent. Ipla verò ciuitas eum Eccleſiis ſuis infra vel extra poſitis patrocinio beati Hermetis aliorumque aduocatorum ſuorum illaſa permansit.

Ad nihilum itaque fraus & malitia verſuti hoſtis eſt redacta, quoniam quidem & ſponſa caſtiſſima Bambergæ tetram calamitatis huius nubeculam, patre ſuo, tanquam ſereniſſimi ſolis iubare, ad ſe reuerſo, facile diſſipauit: & ipſe atrium ſuum, quod diu ſecurus poſſederat, vltra tenere non potuit. Chriſto enim in Pomerania, per Apoſtolatum pij Ottonis, regnante, inimici deſecerunt framea in
finem, & ciuitates eorum deſtructæ
ſunt.

Ebo.

Luc. II.

Sequentia eſt ad finem huius libri ſecundi, deſunt in edit. Canſiana.

Incendium Bambergense, Caccadamonis inuidia & ira excitatum.

Corpus S. Hermetis Bambergæ conſtitutum.

Pſalm. 9.

*De Iulinensibus, qui post reditum ad suos
ciues baptizati sunt.*

CAPVT XLII.

Ebbe.

*Baptizantur
Iulinenses, qui
dome absue-
rant, presente
S. Othone.*

Lurimi aut Iulinensium pro negotiatione sua trans mare abierant: qui, audita ciuium suorum conuersione, spiritu Dei praueniens, amulatores eorum facti sunt; & ad Metropolim suam reuersi, Regi regum Christo colla submitunt, statimque a presbyteris, quos pius Otto illic constituerat, baptizati, ciuibus suis dudum Christianis legibus incitatis, pari deuotione adunantur, & mirum in modum, fidelissimo pracone veritatis in opere Dei laborante, Ecclesia per totam illam regionem crescebat & confortabatur, Dominusque augebat quotidie, qui saluam faceret in idipsum.

*Duas Ecclesias
Iulina adificat.*

*Alteram, ex-
tra urbem in
honorem S. Pe-
tri.*

Apostolus itaque Pomeranorum duas illic Ecclesias constituit, vna in ciuitate Iulin, sub honore S. Adalberti & Venceslai, qui magna apud Barbaros opinionis erant, in loco, vbi profani demonum ritus agi solebant; vt, vbi spurca pridem commercia, Christi deinceps frequentarentur mysteria. Alteram extra ciuitatem in campo mira latitudinis & amenitatis, in veneratione beatissimi Apostolorum Principis adificauit, illicque sedem Episcopalem statuit.

*Delegatione Babebergensium ad S. Ottonem
ad reditum exhortantium.*

CAPVT XLIII.

Ebbe.

Ed pio doctore pro continuis animarum suorum moram illic faciente, deuota gregis sui multitudo, non solum in Babebergensi loco, sed & in pluribus cenobiis & parochiis collecta; incredibili sollicitudine & moerore, pro longiturna tanti pastoris absentia, ange-

angebatur: & vt reportaret illum, modis omnibus instat. Unde crebra ad illum missa legatione, preces, precibus, vota votis congeminant; sed & literis filialem attestantibus amorem pro reditu eius satagere non desinunt: quarum hinc vnam inferere dignum videtur, tam pro sui dulcedine, quam etiam pro auctoris eius, piæ memoriæ, VVigandi Abbatis perpetua recordatione; quæ in hunc se modum habent.

Quantis precibus Bamberg. reditum S. Othonis efflagitarius.

Domino & Patri charissimo, pio Ottoni Episcopo ac gentis Pomeranicæ Apostolo, VVigandus Tarisiensis Cænobij prouisor indignus, deuotum in omnibus seruitium & orationum spirituale debitum.

Epistola VVigandi Abbatis ad S. Othonem.

Benedictus DEVS pater misericordiarum, pater luminum, qui ex utero formans vos seruum sibi dedit in lucem gentium, ut salus eius in extremis terra per vos annuntiaretur; ac lumine fidei tenebrosa gentilium corda irradiarentur. Vnde sancta mater Ecclesia nouo filiorum augmento dignè letatur, dum per ministerium vestrum multa millia barbara nationis sacro baptis- mate renascuntur, & abiecta idolorum cultura, destructis delubris, readificatis ecclesiis, verus DEVS aduocatur & colitur.

Hierem. 10.

Ergò post Euangelium alienis annunciatum, post tanti ministerij opus consummatum, iam ad proprias oues reuertenti pastori grex omnis letabundus occurrit, clerus cum populo, ac singulari gaudio monachorum processio, patrem suum suscipit concinens in iubilo cordis & voce exultationis: reuertere reuertere Sunamitis reuertere reuertere vt intueamur te.

Gene. 6.

Ego

Vigandus & f-
que in Saxonia
S. Othonis ob-
itiam erat.

Ego autem horum omnium minimus, sed fidei & dilectio-
nis integritati nulli secundus, circa festum S. Mauritij, in Sa-
xoniam veni, sperans optatissimum aduentum Domini mei,
ut primus suscipere, quem nouissimus deduxi. sed redeun-
te nuncio vestro, spe expectationis mee frustratus, multum
autem de certo reditu vestro letificatus, quod corporali pra-
sentia non potui, in spiritu humilitatis Dominum meum pri-
mus salutare studui dicens non sono tantum oris, sed flagrantissi-
mo etiam iubilo cordis.

Salve magne pater, dic litera, dic reuerenter,

Dic rogo versificè, inlyte Præsul aue.

Exspectate redi populi spes, optio cleri,

Digne dator legis, certa medela gregis.

Nolumus ergò vos ignorare, Pater sanctissime; quia, ex quo
recessistis, semper imminabat nobis dies angustia & tribula-
tionis. Tyrannus enim ille Conradus toto pænè anno in Ca-

Vide Frisberg.
in Chron. Anno
1126.

stello Nurnbergensi moratus, bona Episcopatus sibi vicina de-
vastavit, de redditibus vestris frumentum ex parte abstulit,
censum sibi persolui statuit; Villicum de Rustal bis captiuatum

Damna Eccle-
sia Bambergensi
illata.

omnibus rebus suis despoliauit; insuper urbem Babenberg cal-
lida machinatione, ut fertur, apprehendere studuit; Sed,
DEO gratias, iniquitas eius nequaquam prauauit. Ego enim
& Conradus Custos, de dispensatione nobis credita solliciti,
ciuitati præsidia & custodes cum cæteris fidelibus vestris de-
putauimus, militibus, prout opus erat, stipendia erogauimus,
reliqua omnia, qua commisistis, diligenter procurauimus.

† Bosenstein.

Inter Hermannum & Fridericum maxima guerra ha-
betur; insidie diuerse alteri secus tenduntur, rapina rapinæ,
incendia incēdiis redduntur: inter qua, villa subiacens † La-
pidi Botonis eum Ecclesia combusta est. Fridericus quadam
nocte munitionem Niestein cum militibus suis clam in gressu,
viriliter agere cepit: sed qui in arce erant, missis iaculis, &
iactis

iaculis lapidibus vnum de suis occiderunt, plures vulnerauerunt: sicq̄ infecto negotio, vix cum suis omnibus euasit. Præterea per totam prouinciam multa mala grassantur, rapinæ, incendia omnia vastantur.

Ergo tot malis, tot miseris finem facere sperantes, aduentum vestrum clamamus singuli, clamamus omnes; Veni Domine, veni, festina, ne tardaueris, adueni desiderabilis, quem expectabamus in tot tribulationum tenebris.

Reliquis rerum vestrarum status in Bavaria & Saxonia satis prosperè agitur. De negotio autem mihi specialiter iniuncto, paternitatem vestram scire volo: quia cuprum ad septingentos, & eo amplius centenarios comparauimus; ex quibus trecentos maxima difficultate vsque Smalchalten perduximus, & iam viribus exhausti, manum auxiliij vestri ardenti desiderio prestolamur, ac exoptatissimum omni regno sanctitatis vestrae reditum vix expectamus.

De Wignando Tarisensis Cœnobij
Abbate.

CAPVT XLIV.

Hic est Wignandus Prædicator suauissimus, quem Eppo. pius Otto quasi auricularium sibi fidelissimum eligens, in tanto amore & reuerentia habebat, vt Digresse de Wignando Abbate; quis & cuius fuerit. omnium secretorum suorum, participem eum faceret, & custodia ciuitatis specialiter sibi delegata, etiam egregium opus, quod tunc inchoauerat, scilicet & domum S. Petri maioris Ecclesiæ, cum turribus ad arcenda ignium pericula cupreis operire laminis, eius potissimum magisterio committeret. Nec immeritò. Erat enim vir totius prudentiæ & sagacitatis: gloria ordinis nostri, non solum spirituali gratia præstantissimus, sed & corporis venustate, & morum habitus.

Dotis animi
& corporis.

bitusque dulcedine amabilis. Cuius venerandam senectutem & caput ad similitudinem Christi candidum liceat nobis parumper dignis vocibus prædicare.

*Vigandus
fermè centena-
rius Sixtilla se-
nectutis incom-
moda sensit.*

Nam cum penè centenariam ageret ætatem, & plurimum in opere Dei nocte dieque laboraret, oculi puro vigeant lumine, pedes firmo gressu veloces, auditus penetrabilis, dentes numero & firmitate durabant, vox canora, corpus solidum, nec senio longinquo curvatum, cani cum rubore discrepabant, vires cum ætate dissentiebant; non memoriæ tenacitatem, ut in plerisque cernimus, antiquior senectâ dissoluebat, non calidi acumen ingenij frigidus sanguis obtundebat, non contractam rugis faciem arata frons asperabat; non denique tremula manus per curuos ceræ tramites errantem stylum ducebat. Futuræ igitur resurrectionis virorem in eo Dominus nobis ostendit, ut peccati quidem sciamus esse, quod cæteri adhuc iuvenes præmoriuntur in carne; iustitiæ autem, quod hic adolescentiam in aliena ætate metiebatur.

Et quanquam multis istam corporis sanitatem etiam peccatoribus, euenire videamus; tamen hac illi ad peccandum abutuntur: hic verò ad benè agendum. Si quidem ab infanzia diuinis apud nos scripturis eruditus, & in sancta conuersatione probatus, cum Prioratum hinc strenuè sub venerabili Volframo Abbate administrabat, pius Otto uiolenter abreptum Tarisiensi eum Cœnobio præfecit, quod multo tempore, id est, amplius quam triginta annorum spatio, nobiliter gubernans, ac circumquaque cœlestis doctrinæ dulcedinem mellifluam prædicatione spargens, cunctorum in Deum prouocabat affectus. Totus enim, quasi Seraphin, superni amoris facibus accensus, in solo redemptoris desiderio anhelabat, diuinæ seruitutis celebritatem flagrantissima deuotione peragebat, secretiorum cœlestium summa & capere præualuit & annunciare loquendo, & alios accendebat, & quos verbo tangebatur, ardere protinus in Dei amore faciebat; sed & sacra Missarum singulari affectu & compunctionis dulcedine agebat; ita, ut & alios in vinculo perfectionis, quod est charitas, sibi arctius deuinctos tam viua voce, quam & literis in-

*Vigandus
prior Montis S.
Michaëlis.*

*Fit Abbas Mo-
nasterij Tarsi-
sionis.*

*Eiusdem dic-
ti gratia.*

*Pietas in re di-
uina faciendâ.*

compa-

comparabili suauitate plenis ad hoc sacrificium ardentissimo summi ac veri sacerdotis desiderio celebrandum, sæpius accenderet; nec mirum: quòd spiritualis huius cibi intimum saporem diu multum que degustans amplius esuriebat. Nam & plus, quam XL. annis sacerdotio functus est.

Sacerdos supra XL. annos.

O felix, & omni dignus beatitudine, quem senectus honorabilis Christo seruientem occupauit, quem extrema dies saluatori tanta deuotione inuenit militantem: qui non confunditur, cum loquetur inimicis suis in porta: cui introitu paradisi dicitur; serue bone & fidelis, intra in gaudium Domini tui: accipe manna absconditum, accipe calculum candidum, & in calculo nomen nouum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit: Certe desiderabilem Christi vultum;

Psalm. 126.

Math. 25.

Apoc. 2.

*Quem prius absconsum nitidi sub tegmine panis
Mystica verba canens semper sacrare solebas.*

Si quis autem de transitu eius audire voluerit, breuiter accipiat. Totam enim Paschalem quinquagesimam solita deuotione in diuinis exegit laudibus, Psalmis & orationibus, sacraque lectioni & prædicationi vacabat; & cum discipulis suis noua eo loci mœnia struere cogeretur; ille instabilem vitæ humanæ cursum, diemque vocationis sedulo attendens respondebat: Cernitis me silicernium: velox est depositio tabernaculi mei; paucitas dierum meorum finietur breui: ideoque expensas ad cœlestis ædificium congregare desiderio stendo, eleemosynas tribuendo, sacras hostias offerendo, ceterisque spiritualibus exercitiis inuigilando, aduentum iudicis iam iamque ad ostium pulsantis operiri volo. Appropinquante igitur die præstolato remunerationis, antiquus Domini vineæ operarius, Dominica, qua Cantabatur, *Vocem iucunditatis*, more suo festiuis & alacer, chorum ingressus inusitato ordine; *Alleluia*; surrexit Pastor bonus, ac deinde sequentiam, *Victimæ Paschali* per semetipsum imposuit, eunctos voce, manu totiusque corporis motu ad psallendum deuotius incitabat, tanquam presentis vitæ metâ sibi iam adesse intelligens, diceret; *omni laus in fine canitur*. Solebat enim sæpius tantæ suauitatis & compunctionis cantû indifferenter psallere,

*2. Petr. 1.
Iob. 10.*

Preparatio ad mortem.

quoties id Spiritus S. cordi eius dictasset; cuius videlicet donum lege non constringitur.

Finis autem diuini celebritate officij, accessito fratre, cui dispensatio monasterij credita erat, dixit: *Hodie, vt audisti, charissime fili, Dominice resurrectionis gloriam debitis laudum præconij pro modo nostro profecuti sumus: Tu ergo, quod te attinet, sedulus munus exequere, ministerium tuum imple. quia, tam deuotis Christi seruatoribus affluentiore hodie impendenda charitas, Ipse ego, sicut præcentor & instigator ad dulcisonum carmen sui: ita spiritualis conuiuij administrator esse volo: sicq; vltimum cum grege suo pastor piissimus agens conuiuium, futuræ Ascensionis solita precum & lacrimarum se deuotione præparabat diebus Rogationum, id est, secunda & tertia feria litanis cum fratribus interfuit: sed feria quarta graui, nocturno tempore, oppressus infirmitate, matutinali officio assurgere non potuit. Iam enim resolutionis tempus instabat, iã summus Paterfamilias ad ostium serui vigilantissimi pulsabat, iam reuerendo seni, qui diu instadio * laborantis huius t viæ indefessa deuotione cucurrerat, brauium æternæ dulcedinis dare spondebat.*

Die Rogationum,

** Laboranti,
& Vita.*

Itaque accitis Fratribus, infirmitatis suæ grauedinem asperuit, Canonicum coram se Cursum decantari fecit, & mane in Capellam suam ad audienda sacra Missarum solennia se deferri petijt. Exinde relatys, pacem omnibus dedit, cunctis se paterno affectu commendauit, sicq; ægrotans biduo, omnes ad se confluentes pro virium suarum possibilitate Verbo Dei edificabat, & morbo ingrauescente, Feria sexta post Ascensionem Domini, sumpto viatico, hora nona ex Aegypto huius mundi ad veram repromissionis terram migravit; Testatique sunt, qui aderant, in exanimi eius corpore nec tenuem se deformitatis alicuius pallorem vidisse; sed vultu decoro dormienti simillimus apparebat, ita vt rubeus color faciei, & totius corporis venustas primò obitum eius ambiguum faceret.

*Quando vitam
finiuit,*

Nec mirum, si mortis acerbitas minimè sibi locum in eo vendicabat, qui non ad mortem, sed potius de morte ad vitam transi-

transibat. Antea quidem frequentissimus graui & longissima decubuerat ægritudine, vt virtus spiritus in infirmitate carnis probaretur: sed cunctis pro vita & sanitate eius certatim supplicantibus, iam desperatum patrem amantissimū Dominus, quasi de ipso mortis limine reuocatum, filiis mœrentibus & lugentibus sæpius restituebat: tunc autem, præmissis ad Dominum pluribus gregis sui manipulis, & ipse pastor eximius breui tactus morbo, super nobilem hunc nobilior ipse tuit æceruum, qui Regem gloriæ in decore suo videre desiderans, quotidianis cum Propheta suspiriis decantabat dicens: *Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutū, concupiscit & deficit anima mea in atriis Domini.* Sed hæc hætenus, nūc reuertamur ad ordinem.

Dereditu S. Ottonis ad sedem suam.

CAPVT XLV.

Egitur Apostolus Pomeranorum Otto pius as-
 fiduis fratrum ac filiorum suorum precibus &
 legationibus contraire non valens, cum apud Iu-
 linenses hiemasset, circa Purificationem S. MA-
 RIAE, accepta ab omnibus licentia, vnicam sibi sponsam Ba-
 bebergensem Ecclesiam desiderato reditu consolari disposuit.
 Quo audito, plebs neophyta Pomeranorum non mediocri
 mœtore perculsa, lacrymosis precibus vestigia pij Doctoris
 ambire, eumq; apud se detinere conata est. Sed incassum. Ipse
 enim graues in terra sua diuersorum negotiorum causas sibi
 imminere respondit: Sed & magnum animæ suæ periculum
 asserebat: se, dum Christo noua de alienis gregibus lucra re-
 quirat, proprias oues, sibiq; specialiter assignatas negligere.
 Moxq; adunata sociorum & cooperatorum turba, cun-
 ctos, quibus fidei Verbum disseminauerat, circuiuit, & in reli-
 gione Christiana, tam monitis, quàm & precibus deuotis con-
 firmavit.

Ebbe.

*S. Otto discedit
 ex Pomerania
 circa Purifica-
 tionem B. Vir-
 ginis.*

Primum verò castellum * Gamin, ex in Dodonensem locū * *Camin.*
 in honore S. Crucis cōsecratum adiit, vbi multos Pomerano-
 rum de insulis maris reuersos (vbi timore Bolezlai Ducis oc-
 culti

*Ducis Boleslai
anania virtus.*

cultū erant, baptizavit. Nam Dux Boleslaus, sicut ergā Deum cultoresque Dei religione ac pietate insignis, ita erga idololātras & criminosos debiti rigoris asperitate fuit implacabilis. Singulis quippe annis, collecto exercitu valido, terras pagānorum deuastare solebat, ut vel timore gladij iugo Christiane fidei subigerentur. Quod ubi ministerio pij Othonis factum est, arma in pacem mutata sunt, cunctique de latibulis, ubi absconditi erant, accepta per beatum Præfulem securitate, prodeuntes, baptismi gratiam consecuti sunt. Hæc igitur sancta occupatio Prædicatori veritatis moram redeundi fecit, eumque in Dodonensi loco aliquandiu detinuit.

*S. Otho redit in
Poloniam.
Hac iam supra
cap. 90 exposi-
ta sunt; sed ex
Tiemone.*

Venit in Bohemiam.

Sed peractis omnibus, Belgradensem urbem petiit: deinde Colobergam; illic Ecclesiam S. Dei genitricis MARIAE dudum à se inchoatam perfecit & consecrauit. Post hæc visitatis omnibus Ecclesiis, Deoque intima lacrymarum profusione commendatis, auctus benedictione Domini Pomeraniam egreditur. Dein, prospero cursu, Poloniam veniens, in edicibili gaudio & reuerentia, velut angelus Dei, à Duce Boleslao, omni que clero & populo suscipitur. Fit gaudium generale totius plebis, tam de conuersione Pomeranicæ gentis, quam etiam de sospitate, & reditu desiderantissimi Patris Othonis.

*S. Otho Bamber-
gam redit Sab-
bato Pasche.*

Aliqua diu ergo illic à Boleslao Duce, humanitatis gratia, detentus, Bohemiam adiit, similem que Ladislao Duci, & omnibus suis de aduentu suo lætitiā præbuit. Deinde ad Claduranense Cœnobium veniens, fratribus vnanimi deuotione sibi ocurrentibus, solita humilitatis affectione se commendauit; sicque omni festinantia fines terræ suæ ingressus, feria tertia maioris hebdomadæ Michelueldensem locum adiiit, ibique cœnam Domini, debita ueneratione, multo fidelium stipatus agmine, celebrauit. Nam plures de clero & populo Babebergenfi desiderantes angelicam eius præsentiam, illic occurrerant, & quasi de morte redditum Pastorem piissimum suscipientes omnipotenti Domino, qui per tot pericula saluum eum reduxit, cum lacrymis gratias agebant.

Igitur sacratissimo Paschali Sabbato diu viduatam spon- sam suam amantiſſimus Pater reuifit, locumque Teuerſtaten- sem

sem ingressus, ubi reuerendas sacræ noctis vigilias, more solenni peregit. Mane primo resurrectionis Dominicæ splendidior solito nobis aurora refulsit, & geminata nos excepit læticia, tam iucunditate Paschalis festi, quàm etiam aduentu pij Ottonis illustrata. Nam vniuerso Clero & populo coadunato, multisq; honorabilibus & reuerendis aliorum Cœnobiorum Patribus præsentibus, nouus nostri temporis Apostolus, destructis apud Barbaros portis mortis, Victor rediens Ecclesiam suam cum triumpho nobili ingreditur, & cunctis præ gaudio stentibus, cum cantu Paschali, *aduenisti desiderabilis* omni deuotione spiritali suscipitur.

S. Otto Bambergæ cum processione accipitur.

Erat apud omnes gaudium lacrymis intimæ compunctionis permixtum, (vri solet esse in charis mortuis resuscitatis) cunctorum voces in edicibili iubilationis suauitate. *Alleluia* resonabant, strepitu quantum humanæ aures capere vix possent. Omnibus enim verisimile videbatur, ac si Christum à morte resurgentem susciperent, Deo laudes, Deo gratias, nullo tacente, vnanimi psallentium affectu, concrepabāt. Omnes reuerendam eius caniciem & angelicam faciem videre gestiebant; cuncti pedes eius, Euangelio pacis consecratos, exoculari gaudebant. Quibus ille Verbum Dei solita eructans dulcedine, magnalia Domini & conuersionem Pomeranicæ gentis narrabat, & cunctorum affectus ad considerandam diuinæ pietatis gratiam, illo, quo ipse ardebat, charitatis igne accendebat.

Gaudium eu aduentu S. Ottonis.

Exinde incertam humanæ vitæ metam attendens, illudque de libro Beati Iob assidua meditatione reuoluens; *Nescio, quandiu subsistam, & si post modicum tollat me factor meus;* omnia; quæ dudum inchoauerat Cœnobiorum & Ecclesiarum septa, quantocius consummare accelerabat. Sed & necessariis quibusque domicilia & hospitalia pauperum Christi, vt bonus Paterfamilias, sufficienter accumulare satagebat, nè si quid in his neglectum foret, de mercede sua subtractum posse doleret.

Sed pio Præsule in his partibus toto conamine diuinis operibus insudante, antiquus hostis veneno inuidiæ tabescens, tot

tot

*Deficiunt aſſi-
de Iulina &
Stetina.*

tor animarum detrimenta ſibi in Pomerania ſucceſcere do-
luit, ideoque bono ſemini zizania ſuperſeminare ſtudit.
Nam duæ præcipuæ illæ ciuitates Iulin & Stetin, inſinctu
inimici, apoſtaſian incurrerunt, abieſtoque veri Dei cultu,
priſcis dæmoniorum ritibus ſe perdendos proſtituerunt.
Hoc autem, quo ordine ſit factum; vel qualiter ſecundo pij
Ottonis Apoſtolatu, per Dei gratiam, mirificè ſit
recuperatum, tertius liber, Domino an-
nuente, explicabit.

Finis libri ſecundi.

TITVLII